

ΚΩΝΣΤ. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΜΕΛΩΔΙΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΩΝ ΙΕΡΑΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ, ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΩΔΕΙΩΝ,
ΩΣ ΚΑΙ ΠΑΝΤΟΣ ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΥ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ
ΓΙΑΡΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

«Αν παιδεύσωμεν τὴν γλῶτταν ψάλλειν,
αἰσχυνθήσεται ἡ ψυχὴ ταύτης ψαλλούσης,
τὰ ἐναντία βουλευομένη».

Χρυσόστομος

ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΒΔΟΜΗ

ΠΡΟΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΝ ΧΡΗΣΙΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ: ΣΟΦΙΑΣ Ν. ΑΠΑΤΣΙΔΗ ΜΕΝΑΝΡΟΥ 4
1959

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀριθ. { Πρωτ. 3986
Διεκπ. 4942

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Ὀκτωβρίου 1928

Π ρ ὶ δ ε

τὸν κ. *Κωνσταντῖνον Παπαδημητρίου, Καθηγητὴν τῆς Μουσικῆς ἐν τῇ Ριζαρείῳ Σχολῇ κλπ.*

Ἀπαντῶντες εἰς τὴν ἀπὸ 10 Ὀκτωβρίου ἔ. ἔ. ἡμετέραν αἴτησιν, δι' ἧς ὑποβάλλεται τῇ Ἱ. Συνόδῳ ἀντίτυπον τῆς ὑφ' ὑμῶν συγγραφείσης Μουσικῆς Μεθόδου ὑπὸ τὸν τίτλον «Μελωδικαὶ ἀσκήσεις Βυζαντινῆς Μουσικῆς» γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι ἡ Ἱ. Σύνοδος οὐδὲν εὗρεν ἐν αὐτῇ τὸ ἀπᾶν πρὸς τὰ δόγματα καὶ τὰς Ἱ. Παραδόσεις τῆς ἡμετέρας Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ὅθεν ἐγκρίνασα αὐτὴν ἐπικαλεῖται ἐφ' ὑμᾶς τὴν εὐλογίαν τοῦ Κυρίου πρὸς καλλιέργειαν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς.

† Ο ΑΘΗΝΩΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ἐ Α' Γραμματεὺς

Ἀρχιμ. Γερμ. Ρουμπάνης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ἀριθ. { Πρωτ. 5746/19191
Διεκπ.

Ἐ Ἀθήναις τῇ 31 Ὀκτωβρίου 1932

Π ρ ὶ δ ε

κ. *Κ. Παπαδημητρίου*

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν, ὅτι διὰ ταῦτορῖθμον ἀποφάσεως, ἐκδοθείσης τὴν 1 Ὀκτωβρίου 1932 καὶ δημοσιευθείσης τὴν 10 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 92 φύλλον τῆς Ἐφημ. Κυβερνήσεως, ἐνεκρίθη συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου 5045 καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς οἰκείας Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς, τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 583 πρακτικὸν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου, τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «*Μελωδικαὶ Ἀσκήσεις Βυζαντινῆς Μουσικῆς*» βιβλίον σας ὡς διδακτικὸν βιβλίον πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῶν Ἱερατικῶν Σχολῶν καὶ τῶν Διδασκαλείων διὰ μίαν πενταετίαν, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ σχολ. ἔτους 1932—1933.

Ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργοῦ

Ἐ Διευθυντῆς

(ὑπογρ.) *Ε. Κακοῦρος*

ΚΩΝΣΤ. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΜΕΛΩΔΙΚΑΙ ΔΑΣΚΗΣΕΙΣ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

ΤΩΝ ΙΕΡΑΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ, ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΩΔΕΙΩΝ
ΩΣ ΚΑΙ ΠΑΝΤΟΣ ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΥ

χωστ
αυσιζουλοσωρ Δ

Α WTI
Θ Δ
Γ Γα
Δ = Δ' ja' βου...
ΠΛ Δ' α β γ δ ε
ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ χ ψ ω
πρ. πρ. φ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

ΓΙΑΡΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

«Αν παιδεύσωμεν τὴν γλῶτταν ψάλλειν,
αἰσχυρῶσεται ἡ ψυχὴ, ταύτης ψαλλούσης,
τὰ ἐναντία βουλευομένη».

Χρυσόστομος

ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΒΔΟΜΗ

ΠΡΟΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΝ ΧΡΗΣΙΝ

Γ γ β ω α β γ
δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ χ ψ ω

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ: ΣΟΦΙΑΣ Ν. ΑΠΑΤΣΙΔΗ ΜΕΝΑΝΡΟΥ 4

1959

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.
<i>Πρόλογος</i>	5
<i>Εισαγωγή</i> (χρησιμότης τῆς μουσικῆς, ὁδηγίαι, ὀνόματα φθόγγων, χαρακτηριστῆρες τῆς ποσότητος, μαρτυρίαι διατονικῶν φθόγγων, φθοραὶ διατονικαί, ρυθμικαὶ κινήσεις, σημειώσεις χρονικῆς ἀγωγῆς)	9
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ	
<i>Γυμνάσματα συνεχοῦς κινήσεως τῶν φθόγγων</i> (διαστήματα δευτέρως)	17
<i>Γυμνάσματα ὑπερβατῆς κινήσεως τῶν φθόγγων</i> (διαστήματα 3ης, 4, 5, 6, 7 καὶ 8ης)	21
<i>Χαρακτῆρες τοῦ χρόνου</i>	25
<i>Αἰξάνοντες τὸν χρόνον</i>	25
<i>Διαρροῦντες τὸν χρόνον</i>	25
<i>Διαρροῦντες καὶ αἰξάνοντες τὸν χρόνον</i>	49
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ	
<i>Χαρακτῆρες τῆς ἐκφράσεως: Γυμνάσματα</i>	51
» » » » <i>μὲ βαρεῖαν</i>	52
» » » » <i>μὲ ὀμαλὸν</i>	53
» » » » <i>μὲ ψηφιστὸν</i>	55
» » » » <i>μὲ σύνδεσμον</i>	57
» » » » <i>μὲ ἀντικένωμα</i>	60
» » » » <i>καὶ μὲ ἐνδόφωρον</i>	60
<i>Σημεῖα ἀλλοιώσεως</i>	67
<i>Κλίμαξ κατὰ τριφωνίαν</i>	68
<i>Διαρκῆ σημεῖα ἀλλοιώσεως</i>	70
<i>Διάφορα γυμνάσματα</i>	72
<i>Γυμνάσματα ὀρθογραφίας</i>	75
<i>Σύμπτυξις τριγόρου</i>	77
<i>Παραστιγμένα γοργά</i>	79
<i>Χρωματικὰ τετράχορδα</i> (ἤχου πλαγίου Β')	80
» » » » (» » Β')	83
<i>Ἄσματα ἀπαραίτητα εἰς ἱεροσπουδαστὰς</i> (Εἰς πολλὰ ἔτη—Τὸν Δεσπότην—Τὸν εὐλογοῦντα—Ἡ φήμη τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν)	84
<i>Εἰδικαὶ φθοραὶ</i>	88
<i>Χρονικὴ ἀγωγή</i>	88
<i>Κρίσεις περὶ τοῦ παρόντος ἔργου</i>	89

ΠΗΓΑΙ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

1. **Χρυσάνθου**, Ἀρχιεπισκόπου Δυρραχίου, τοῦ ἐκ Μαδύτων. Θεωρητικὸν μέγα τῆς Μουσικῆς (Τεργέστη 1832) ἀνατύπ. Ἀθῆναι 1911.
2. **Θ. Φωκαέως**, Κρητὶς τοῦ θεωρητικοῦ καὶ πρακτικοῦ τῆς Ἐκκλησιαστ. Μουσικῆς (Κων]πολις 1842 καὶ 1864) Ἀνατύπ. Ἀθῆναι 1902.
3. **Α. Τσικνοπούλου**, Γραμματικὴ τῆς Βυζαντ. Μουσικῆς. Ἀθῆναι 1897.
4. **Φ. Παπαδοπούλου**, Στοιχειώδεις γνώσεις Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς. Κων]πολις 1900.
5. **Χρ. Σπηλιοπούλου**, Μέθοδος Βυζαντινῆς Μουσικῆς, Ἀθῆναι 1900.
6. **Ι. Θ. Σακελλαρίδου**, Χρηστομάθεια Ἐκκλησ. Μουσικῆς, Ἀθῆναι 1885.
7. **J. Rebours**, Traité de Psaltique, Paris 1906.
8. **Κ. Α. Ψάχου**, Πρόγραμμα ἀναλυτικὸν τῆς Σχολῆς τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς τοῦ Ὁδείου, Ἀθῆναι 1907.
9. » » » Διάφορα ἄρθρα εἰς περιοδικὰ καὶ σημειώσεις.
10. **Μαργαρίτου**, Θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ, Κωνσταντινούπολις 1851.
11. **Φιλοξένους**, Λεξικὸν καὶ θεωρία στοιχειώδης τῆς μουσικῆς, Κωνσταντινούπολις 1859.
12. **Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου**, Ἀναστασιματάριον, ἔκδοσις Δ. Ἰωάννου, Κωνσταντινούπολις 1914.
13. **Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου**, Εἰρημολόγιον, ἔκδοσις Δ. Ἰωάννου, Κωνσταντινούπολις 1876.
14. **Ἰακώβου Πρωτοψάλτου**, Δοξαστάριον, Κωνσταντινούπολις 1836.
15. **Νέον Μουσικὸν Ἐγχειρίδιον**, ἔκδοσις Δ. Ἰωάννου, Κων]πολις 1900.
16. **Κ. Α. Ψάχου**, Λειτουργία, Ἀθῆναι 1909.
17. » » Λειτουργικὸί ὕμνοι, Ἀθῆναι 1912.
18. » » Δημῶδη ἄσματα Γορτυνίας, Ἀθῆναι 1923.
19. **Κ. Β. Χριστοπούλου**, Μουσικὸν Ἀνθολόγιον, Ἀθῆναι 1891.
20. **Ἀγαθαγγέλου Κυριαζίδου**, Ἐν ἄνθος τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, Κωνσταντινούπολις 1896.
21. » » Δύο Μέλισσαι, Κων]πολις 1906.
22. **Ι. Θ. Σακελλαρίδου**, Ἱερὰ Ὑμνοδία, Ἀθῆναι 1902.
23. **Ν. Παπᾶ**, Τὰ καθ' ἧζον εἰρημολογικὰ προσόμοια, Ἀθῆναι.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

(Α' ΕΚΔΟΣΕΩΣ)

Ἡ διδασκαλία τῆς μουσικῆς, διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τὸ ἐπι-
διωκόμενον ἀποτέλεσμα πρέπει νὰ γίνεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε
παρὰλλήλως πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς θεωρίας νὰ συμβαδίζῃ καὶ πρακτικῆ
ἐξάσκησις τῶν μαθητῶν εἰς ἀνάλογα ρυθμικὰ καὶ μελωδικὰ γυμνάσματα.
Τὸ παιδαγωγικὸν τοῦτο ἀξίωμα ἐφήρμοσαν πρὸ πολλοῦ οἱ διδάσκαλοι τῆς
Εὐρωπαϊκῆς Μουσικῆς καὶ διὰ τοῦτο εἰς ὅλα τὰ Ῥδεῖα, τὰ Σεμινάρια καὶ
τὰ λοιπὰ Σχολεῖα τῆς Μέσης καὶ τῆς Δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, βάσις τῆς
μουσικῆς μορφώσεως θεωρεῖται ἡ συστηματικὴ διδασκαλία τῶν τοιούτων
ἀσκήσεων (Solfège) ἀπὸ τῆς ἀπλουστάτης αὐτῶν μορφῆς μέχρι τῆς μεγαλυ-
τέρας ρυθμικῆς καὶ μελωδικῆς δυσκολίας. Διὰ τοιαύτης μεθόδου καταρτίζον-
ται οἱ μαθηταὶ συστηματικῶς καὶ ἀκόπως εἰς τὴν μουσικὴν ἀνάγνωσιν,
ἀποκτῶντες ἀκριβῆ ἔννοιαν τοῦ ρυθμοῦ καὶ ἱκανότητα πρὸς εὐχερῆ ἀπόδοσιν
τῶν φθόγγων.

Ἐνῶ ὅμως εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Μουσικὴν ὑπάρχουν πολλοὶ καὶ
λαμπραὶ μέθοδοι Solfège, ἐκ τῶν ὁποίων γνωστότεροι εἶναι αἱ τῶν ξένων
παιδαγωγῶν Lemonine, Reuchel, Wülner καὶ ἄλλων καὶ τῶν ἡμετέρων
Μ. Καλομοίρη, Φ. Οἰκονομίδη, Α. Ἀργυροπούλου, Ἀ. Ἀλμπέρτη καὶ
Ἰ. Καραντζᾶ, εἰς τὴν Βυζαντινὴν δὲν ὑπάρχει οὐδεμία αὐτοτελὴς μέθοδος
ρυθμικῶν καὶ μελωδικῶν ἀσκήσεων, κατάλληλος διὰ τὴν σπουδὴν τῆς Ἐκκλη-
σιαστικῆς ἡμῶν Μουσικῆς. Οἱ τρεῖς παλαιοὶ Διδάσκαλοι, Χρῦσανθος, Γρη-
γόριος καὶ Χουρμούζιος, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ 1814 προσέβησαν εἰς τὴν καλου-
μένην ἀναμόρφωσιν τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, ἀντικαταστήσαντες τὴν
παλαιότεραν αὐτῆς παρασημαντικὴν διὰ τῆς σήμερον ἐν χρῆσει ἀναλυτικῆς
γραφῆς, δὲν συνέγραψαν εἰδικὸν σύστημα ἀσκήσεων, στρέψαντες, δικαίως,
τὴν προσοχὴν τῶν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ θεωρητικοῦ τῆς νέας μεθόδου καὶ
εἰς τὴν μεταγραφὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ᾠσμάτων ἐκ τῆς παλαιᾶς εἰς τὴν
νέαν σημειογραφίαν. Εἶναι ὅμως ἐξηκριβωμένον, ὅτι εἰς τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχ-
χείοις Κωνσταντινουπόλεως λειτουργήσασαν ἀπὸ τοῦ 1814—1820 Μουσικὴν
Σχολὴν διὰ τὴν διάδοσιν τῆς νέας μεθόδου, ἐδιδάχθησαν παρὰ τῶν τριῶν
Διδασκάλων διάφορα γυμνάσματα παραλλαγῆς, τινὰ ἐκ τῶν ὁποίων διέσωσεν
ὁ ἐκ τῶν πρώτων μαθητῶν τῆς Σχολῆς ἐκείνης Θεόδωρος Φωκαεὺς εἰς τὴν
γνωστὴν Κρηπίδα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, ἐκδοθεῖσαν τῷ 1842. Ἡ
μέθοδος ὅμως αὕτη, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἐπὶ ἕνα σχεδὸν αἰῶνα τὸ μοναδικὸν
βοήθημα τῶν σπουδαστῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, κρινομένη σήμερον
ὡς διδακτικὸν κείμενον, δὲν πληροῖ τοὺς ὄρους τῆς συγχρόνου παιδαγωγικῆς,
διότι ἡ διάταξις τῆς ὕλης γίνεται κατὰ τρόπον ἀπρηχαιωμένον, τὰ δ' ἐν αὐτῇ
ἐλάχιστα γυμνάσματα παραλλαγῆς στεροῦνται μεθοδικότητος.

Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον κατὰ τὴν τελευταίαν τεσσαρακοναετίαν ἐγένοντο

ἐκδόσεις νέων θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν μεθόδων, ἐξ ὧν γνωστότεραν εἶναι τοῦ Ἀ. Τσικνοπούλου, τοῦ Φ. Παπαδοπούλου καὶ τοῦ Χρ. Σπηλιοπούλου (1). Ἄλλοι διδάσκαλοι προέταξαν περιλήψεις, θεωρίας ἢ ὠριμένα θεωρητικὰ κεφάλαια εἰς τὰς παρ' αὐτῶν γενομένας ἐκδόσεις ἱερῶν ἑσμάτων (2) καὶ ἄλλοι τέλος ἐδίδαξαν καὶ διδάσκουν εἰς Ὁδεῖα, Μουσικούς Συλλόγους, Δικασκαλεῖα καὶ Ἱερατικὰς Σχολὰς ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίων ἀνεκδότων μεθόδων, ὡς ἐγένετο καὶ ἐν τῇ Βυζαντινῇ Σχολῇ τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν, ἧτις χάρις εἰς τὸ μουσικοπαιδαγωγικὸν ἔργον τοῦ διακεκριμένου καθηγητοῦ κ. Κ. Α. Ψάχου καὶ τῶν μαθητῶν του, ἔδωκε μεγίστην ὠθησιν εἰς τὴν μουσικὴν ἐν Ἑλλάδι ἐκπαιδευρίν.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μὲν «Κρητις» τοῦ Φωκαέως εἶναι, ὡς εἴπομεν, ἀπρηχαιωμένον κείμενον, αἱ δὲ νεώτεραι μέθοδοι, αἱ μέχρι τοῦδε ἐκδοθεῖσαι, μὴ ἀπομακρυνόμεναι παιδαγωγικῶς τῆς Κρητιδος, δὲν ἔλυσαν τὸ ζήτημα τῆς μεθοδικῆς διδασκαλίας τοῦ πρακτικοῦ μέρους τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, ἐθεώρησα καθήκον νὰ προβῶ εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς παρούσης πρακτικῆς μεθόδου, μετὰ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θέλει πληρῶσει αἰσθητὴν ἀνάγκην τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως, ἰδίᾳ δὲ τῶν Ἱερατικῶν Σχολῶν, εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν ὁποίων σπουδαίαν θέσιν κατέχει τὸ μάθημα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς. Καὶ θὰ εἶμαι εὐτυχεῖς ἂν ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συστήματος τοῦ βιβλίου τούτου, τὸ ὁποῖον περιέχει μεθοδικὴν σειράν γυμνασμάτων καὶ παραδειγμάτων κατὰ τὸ ὕψος τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς καὶ προχωρεῖ ἐκ τῶν ἀπλοστέρων εἰς τὰ δυσκολώτερα βαθμιαίως, ἀποδειχθῆ, ὅτι ἐξυπηρετεῖται ἡ σπουδάζουσα νεολαία καὶ προάγεται, ὅπως δῆποτε, τὸ ζήτημα τῆς συστηματικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν Μουσικῆς, ὑπὲρ τῆς ὁποίας τόσον εὐσυνειδήτως ἐκοπίασαν καὶ οἱ παλαιότεροι ἡμῶν διδάσκαλοι ἀναλόγως τῶν μέσων καὶ τῶν παιδαγωγικῶν ἀντιλήψεων τῆς ἐποχῆς τῶν.

Γυμνάσματα καὶ παραδείγματα. Σχετικῶς μετὰ τὰ ἐν τῇ παρουσίᾳ μεθόδῳ περιλαμβανόμενα γυμνάσματα θεωρῶ καθήκον νὰ τονίσω, ὅτι κατὰ τὴν σύνθεσιν αὐτῶν ἔλαβον ὑπ' ὄψιν ὅτι καλὸν περιεῖχον αἱ παλαιαὶ μέθοδοι ἀπὸ τοῦ Χρυσάνθου μέχρι σήμερον, προσπαθήσας νὰ διατηρήσω τὸ παλαιὸν σεμνὸν ὕψος τῆς σοβαρᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς. Εἰς τοῦτο θέλει συντελέσει, πιστεύω, καὶ ἡ ἐκλογή τῶν διαφόρων μουσικῶν παραδειγμάτων, τὰ ὁποῖα ἐλήφθησαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐκ τῶν παλαιῶν βιβλίων τῶν ἐγκεκριμένων ὑπὸ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὰ ὁποῖα παραπέμπο λεπτομερῶς τὸν μαθητὴν, ἰδίᾳ δὲ τὸν καθηγητὴν, πρὸς εὐκολίαν του. Ἡ ἐργασία αὕτη γενομένη, νομίζω, διὰ πρώτην φοράν, ἀπήτησεν, ὡς εἶναι πρόδηλον, ἐξαιρετικούς κόπους, ἀλλ' ἔχει τοῦτο τὸ

1) Ἴδε βιβλιογραφίαν, σελ. 4 ἀριθ. 3,4,5,6,7 καὶ τῶν παλαιότερων 8,9,10,11.
2) Αὐτόφι ἀριθ. 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23.

πλεονέκτημα, ὅτι συνειθίζει τὸν μαθητὴν ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν ἀγνὴν καὶ σοβαρὰν γραμμὴν τῶν παλαιῶν διδασκάλων καὶ διατηρεῖ τὴν ἐπαφὴν μὲ τοὺς μεγάλους δημιουργοὺς τοῦ κλασσικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὕψους, ὅπως εἶναι ὁ Πέτρος ὁ Πελοποννήσιος, ὁ Ἰάκωβος, ὁ Χουρμούτζιος καὶ οἱ ἄλλοι διακεκριμένοι ἐκκλησιαστικοὶ μουσουργοί. Τὰ ὀνόματα τῶν Διδασκάλων τούτων ἀγνοεῖ κατὰ τὸ πλεῖστον ἢ νεωτέρα γενεὰ, ὑποχρεωμένη νὰ σπουδάξῃ τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν εἰς κείμενα νεωτέρων διδασκάλων, οἱ ὅποιοι, ἐκδώσαντες τροποποιημένα τὰ παλαιὰ μέλη, παρέλειψαν τὰ ὀνόματα τῶν ἐμπνευσμένων ἐκείνων μελοποιῶν καὶ οὕτω μᾶς ἀπεμάκρυναν ἀπὸ τοὺς γνησίους ἀντιπροσώπους τῆς παραδόσεως.

Δὲν φρονῶ, ὅτι τὰ παλαιὰ βιβλία ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς σημερινὰς ἀπαιτήσεις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦναντίον ἔχω τὴν γνώμην, ἣν διὰ πολλῶν ὑπεστήριξα ἄλλοτε¹⁾, ὅτι ἀπαιτεῖται ἡ κωδικοποίησις τῶν Βυζαντινῶν μελωδιῶν, κατόπιν ἐκκαθαρίσεως αὐτῶν ἀπὸ παντὸς ξενικοῦ στοιχείου, ὅπερ εἰσεχώρησεν εἰς αὐτὰς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας²⁾· ἡ ἐργασία ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ἔργον τῶν ἀτόμων, ἀλλὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρέπει νὰ γίνῃ μετὰ πάσης προσοχῆς καὶ εὐλαβείας, διὰ νὰ φέρῃ τὴν σφραγίδα ἐγκύρου ἀνάμορφωτικῆς πράξεως τῶν ἐλληνικῶν ἐκκλησιῶν, ἐπιβληθείσης ἐκ λόγων καλλιτεχνικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀνάγκης.

Τονικὸς ρυθμὸς. Τὰ ἱερὰ ἄσματα διαιροῦνται ρυθμικῶς οὐχὶ κατὰ τὸ σύστημα τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τονικοῦ ρυθμοῦ, ὁ ὅποιος παρακολουθεῖ τὸν τονισμόν τῶν λέξεων· κυρίως ὁ ρυθμὸς οὗτος ἀποτελεῖται ἀπὸ μέτρα τεσσάρων χρόνων (ρυθμὸς τετράσημος), ὡς ἐξαίρεσις δὲ αὐτοῦ σημειοῦνται οἱ δίσημοι καὶ οἱ τρίσημοι· χάριν δ' εὐκολίας τῶν ἀρχαρίων μαθητῶν, πολλὰ γυμνάσματα καὶ ἀπλὰ ἄσματα εἶναι διηρημένα εἰς μέτρα δύο χρόνων, ὅλα ὅμως τὰ παραδείγματα τοῦ Β' μέρους τῆς μεθόδου εἶναι ρυθμισμένῃ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τονικοῦ ρυθμοῦ³⁾. Σχετικῶς μὲ τὸν ρυθμὸν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἄσματων, ἐπειδὴ ἐσχάτως πολλαὶ συζητήσεις ἠγέρθησαν μετὰ τῶν μελετητῶν τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς, θεωρῶ σκόπιμον νὰ προσθέσω ἐνταῦθα ὀλίγα τινά. Ἐκαστὸς χαρακτὴρ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς ἔχει ἀξίαν ἐνὸς χρόνου μακροῦ (Χρυσάνθος § 147), ἰσοδυναμοῦντος πρὸς δύο βραχεῖς, ἥτοι πρὸς δύο σήματα, δεδομένου, ὅτι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Μουσικὴν σήμα εἶναι ὁ βραχεὺς χρόνος, τὸ ὄγδοον (♩) τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς. Τοῦτο φαίνεται κυρίως εἰς τὸν ἐπιτάσημον, τὸν κατ' ἔξοχὴν ἐλληνικὸν χορευτικὸν ρυθμὸν, ὅστις γράφεται εἰς τὴν

1) Κ. Παπαδημητρίου, Τὸ μουσικὸν ζήτημα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος.

2) Γ. Παπαδοπούλου, Ἰστορ. ἐπισκόπ. Βυζ. Ἐκκλ. Μουσικῆς, Ἀθῆναι 1904 σ. 128.

3) Περί τονικῆς ρυθμοῦ ἴδου Κ. Α. Ψάχου, Λειτουργία, Ἀθῆναι 1909, πρόλογος σ. θ' καὶ Ν. Παπᾶ, Τὰ κατ' ἔξοχὸν εἰρημολογικὰ προσόμοια (πρόλογος).

Ευρωπαϊκὴν μὲ $\frac{7}{8}$. Ἐν τούτοις κατὰ συνθήκην εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν καλεῖται δίσσημος ρυθμὸς, ὁ ἀποτελούμενος ἀπὸ μέτρα δύο χρόνων μακρῶν ($\frac{2}{4}$ τῆς Ευρωπαϊκῆς), τρίσημος ὁ ἕκ τριῶν μακρῶν χρόνων ($\frac{3}{4}$) καὶ τετράσημος ὁ ἕκ τῶν τεσσάρων ($\frac{4}{4}$)

Ὁρθογραφία. Τὰ γυμνάσματα τοῦ Α' μέρους εἶναι γεγραμμένα ἀνεξαρτήτως τῶν κανόνων τῆς ὀρθογραφίας, οἱ ὁποῖοι ἐφαρμόζονται μόνον μετὰ τὸ τέλος τῶν χαρακτῆρων τῆς ποιότητος, διότι παιδαγωγικῶς θὰ ἦτο σφάλμα νὰ ἀπασχοληθῇ ὁ μαθητὴς μὲ τὰ ἀρκετὰ δύσκολα ζητήματα τῆς ὀρθογραφίας, καθ' ὃν χρόνον ἀσκεῖται εἰς τὰ γυμνάσματα τῆς δεξιότητος καὶ τῆς διαρκείας τῶν φθόγγων μὲ τὰς κινήσεις τῶν ἁπλῶν μέτρων τοῦ δισήμου, τρισήμου καὶ τετρασήμου ρυθμοῦ.

Νέα σημεῖα. Εἰς τὴν παροῦσαν μέθοδον περιελήφθησαν ὅλα τὰ σημεῖα τῶν παλαιῶν βιβλίων, ἵνα μὴ ἀπομένῃ εἰς τὸν μαθητὴν τὸ ἐλάχιστον σκοτεινὸν σημεῖον κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν. Νέα σημεῖα, μὴ ἀπαντῶντα εἰς τὸν Χρῦσανθον, εἶναι μόνον τὸ ἐνωτικὸν ὑφέν (—) καὶ ἡ κορωνίς (ˆ) (κοινῶς κορωνά), σημαίνουσα παράτασιν τῆς διαρκείας, εἰσαχθέντα πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν διδασκαλίαν ὡς ἀπαραίτητα. (Ἴδε Κ. Ψάχου, Λειτουργία σ. ιδ').

Μέσα ἐκτυπώσεις. Ἡ ἐκτύπωσις τοῦ μουσικοῦ μέρους τῆς παρούσης μεθόδου ἐγένετο, ἑλλείψει τυπογραφικῶν εὐκολιῶν, διὰ φωτοτυπικογραφικῶν πλακῶν (cliché) εἰς τὸ ἐργαστήριον τῶν ἀδελφῶν Παπαδοπούλου (Ἀθῆναι, ὁδὸς Χαβρίου 9), ἐπὶ τῇ βάσει χειρογράφων καλλιγραφηθέντων ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Α. Παπαγαρουφάλη (Ἀθῆναι, Κεραμεικοῦ 12). Ἡ ἐργασία αὕτη, εἰς ἣν ἠναγκάσθη νὰ καταφύγω, ἀπήτησε δαπάνην διπλασίαν τῆς ἀρχικῶς προϋπολογισθείσης· παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ τιμὴ τοῦ βιβλίου παραμένει ἡ αὐτὴ διὰ τοὺς κ.κ. συνδρομητάς, οἱ ὁποῖοι τόσον εὐγενῶς εὐχρηστήθησαν νὰ μὲ συντρέξουν διὰ τῆς πολυτίμου συνδρομῆς των, καὶ πρὸς οὓς πάντας ἀπευθύνω τὰς εὐκρινεῖς μου εὐχαριστίας. Ὡλος ἰδιαιτέρως εὐχαριστῶ τὸν Παναγιώτατον Πάπαν καὶ Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Κύριον Μελέτιον καὶ τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Κύριον Χρυσόστομον διὰ τὴν πολυτίμον ἠθικὴν των ὑποστήριξιν.

Ἐν τέλει εὐχομαι, ὅπως τὸ βιβλίον τοῦτο γίνῃ ἀφορμὴ, ἵνα ἐκδοθῇ πλήρης σειρὰ μουσικοπαιδαγωγικῶν κειμένων ἕκ μέρους τῶν ἐναμίλλως ὑπὲρ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς ἀγωνιζομένων συναδέλφων, πρὸς ἐπικράτησιν ὁμοιομόρφου μουσικοῦ συστήματος ἐν τῇ ἐκπαιδευσίσει καὶ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς μουσικῆς μας εἰς τὴν παλαιὰν τῆς εὐκλειαν.

ΚΩΝΣΤ. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Διπλωματοῦχος τῆς Βυζαντινῆς καὶ τῆς Ευρωπαϊκῆς Μουσικῆς
καὶ Α' Βραβεῖον τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

α') *Γενική άποψις.* Ἡ μουσική συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὸν ἔξευγε-
νισμόν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνας
τὴν ἐθεώρουν ἀπαραίτητον στοιχεῖον τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ αὐτῶν
βίου¹⁾, καὶ ὄχι μόνον ὡς μέσον τέρωσεως, ἀλλὰ καὶ ὡς δύναμιν ἠθοπλαστι-
κὴν, πρὸ παντὸς δὲ ὡς παραμύθιον τῶν πόνων²⁾ παντὸς ἀνθρώπου καὶ ὡς
μέσον ψυχικῆς ἐξάρσεως, ἰδιαιτέρως εὐεργετικὸν διὰ τοὺς νέους. Ὁ Πλάτων
ἀναφέρει μετὰ ἄλλων, ὅτι ἡ ἀρμονία καὶ ὁ ρυθμὸς τῆς Μουσικῆς ἐπιδραῖ
εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νέων, οἱ ὅποιοι γίνονται «ἡμερώτεροι, εὐρυθμότεροι καὶ
εὐαρμοσσότεροι», ὡς τοιοῦτοι δὲ «χρήσιμοι εἰσιν εἰς τὸ λέγειν τε καὶ πράτ-
τειν· πᾶς γὰρ ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εὐρυθμίας καὶ εὐαρμοστίας δεῖται». Τονί-
ζει ὅμως, ὅτι οἱ νέοι πρέπει νὰ λαμβάνουν ὀρθὴν μουσικὴν ἀνατροφὴν,
ἀποφεύγοντες τὰ ἄσεμνα μέλη :

«Τούτων ἕνεκα κυριωτάτῃ ἐν μουσικῇ τροφῇ, ὅτι μάλιστα
καταδύεται εἰς τὸ ἐντὸς τῆς ψυχῆς, ὁ ρυθμὸς καὶ ἡ ἀρμονία
καὶ ἐρωμενέστατα ἀπτεται αὐτῆς καὶ ποιεῖ εὐσχήμονα, εἴ τις
ὀρθῶς τραφῇ· εἰδεμὴ τούναντίον»³⁾.

Οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, μορφωθέντες μὲ τὰ ἔργα τῶν με-
γάλων σοφῶν τῆς ἀρχαιότητος, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχουν διάφορον γνώμην
περὶ μουσικῆς, ἀφοῦ ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἡ σο-
βαρὰ μουσικὴ τίθεται εἰς τὴν ὑπερσίαν αὐτῆς καὶ θεωρεῖται ἀπαραίτητον
στοιχεῖον τῆς λατρείας.

Ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ἀπὸ τοὺς πλέον συντηρητικὸς καὶ αὐστηροὺς
Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, πολεμήσας μὲ δριμύτητα τὰ διάφορα θεάματα τῶν
ἐθνικῶν, τὰ εὐρισκόμενα τότε εἰς μεγάλῃν ἠθικὴν κατάπτωσιν, ἐγκωμιάζει
τὴν σοβαρὰν μουσικὴν τῆς Ἐκκλησίας, λέγων :

1) «Ὀὐκ οὐν ἔνεστι πρῶξις ἐν ἀνθρώποις, ἥτις ἄνευ μουσικῆς τελεῖται».
εἶπεν ἐπιγραμματικώτατα ὁ ἀρχαῖος μουσικὸς συγγραφεὺς Ἀριστείδης ὁ Κοῦντι-
λιανός (Βιβλίον Β' Κεφ. V 15—20.

2) Εὐριπίδου, Μῆδεια 190—198. 3) Πλάτων. Πρωταγ. XV. 3) Πολιτεία Γ' 401.

«Κανένα πράγμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀναστήσῃ τὴν ψυχὴν, νὰ τῆς δώσῃ φτερά, νὰ τὴν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν γῆν, νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ σώματος καὶ νὰ τὴν κἀνῃ νὰ φιλοσοφῇ καὶ νὰ περιφρονῇ ὅλα τὰ γῆινα πράγματα, ὅπως τὸ θεῖον ἔσμα».

Παιδαγωγὸς μέγας ὁ Χρυσόστομος συνιστᾷ, καθὼς καὶ ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, νὰ ἀνατρέφωμεν τοὺς νέους μὲ σοβαρὰν μουσικὴν, λέγων ἐπιγραμματικώτατα :

«Ἄν παιδεύσωμεν τὴν γλῶτταν ψάλλειν, ἀσχυνθήσεται ἡ ψυχὴ, ταύτης ψαλλούσης, τὰ ἐναντία βουλευομένη».

Τοιαύτην ὑψηλὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς Μουσικῆς ἔχουν καὶ οἱ μεγάλοι σοφοὶ τῆς Εὐρώπης, ἰδίως μετὰ τὴν ἀναγέννησιν. ὁπότε ἀναξῆ τὸ πνεῦμα τῶν μεγάλων φιλοσόφων καὶ παιδαγωγῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ὁ Schiller, ὁ Σαίξπηρ, ὁ Λούθηρος ἐξαίρουν τὴν παιδευτικὴν δύναμιν τῆς Μουσικῆς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἕκτοτε μέγα στοιχεῖον πολιτισμοῦ τῶν λαῶν καὶ σπουδαῖον μέσον τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδῶν.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς Μουσικῆς, ἰδίως τῆς συμφωνικῆς, διὰ τῶν ἔργων τῶν μεγάλων Μουσουργῶν τοῦ 17ου, 18ου καὶ 19ου αἰῶνος, δίδει εἰς τὴν τέχνην αὐτὴν διὰ τῶν συμφωνιῶν τοῦ Beethoven ὅ,τι ἐφαντάσθησαν οἱ ἀρχαῖοι, «τὴν δύναμιν τῆς ἐξάρσεως, τὴν ἀπεριόριστον μεταφυσικὴν δύναμιν τῆς Μουσικῆς γλώσσης, ἡ ὁποία ἀκριβῶς, ὅπου δὲν ἐπαρκοῦν αἱ λέξεις καὶ οἱ ὀρισμοί, προσέρχεται αὐθόρμητος, μόνῃ ἱκανὴ νὰ ἐκφράσῃ τὰ ἀνέκφραστα μὲ τὴν αὐλον δύναμιν τοῦ ἤχου, πὺν κατορθώνει νὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀσυλλήπτου». Ἡ γερμανικὴ ἀντίληψις περὶ Μουσικῆς, ἡ ὁποία φθάνει τὸ πνεῦμα τῶν μεγάλων σοφῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀποδίδεται εἰς τὸν ὑπέροχον ὕμνον τοῦ Schubert, An die Musik (ποίησις Schöber), τὸν ὁποῖον παραθέτω εἰς ἐλευθέραν μετάφρασίν μου :

Στὴ λύπη μας, στὴ μαύρη σκοτεινιά μας,
στ' ἀτέλειωτο μαρτύριο τῆς ζωῆς
ὦ Μοῦσα, Ἐσὺ γλυκαίνεις τὴν καρδιά μας,
μὲ τὴν ὄρασά τῆς θείας σου πνοῆς.

Στῆς λύρας σου τοὺς μαγεμένους τόνους·
ἐσχιοῦνται οἱ λογισμοί μας οἱ κακοί,
προβάλλουν νέοι κόσμοι δίχως πόνους·
Σ' εὐχαριστοῦμε, ὦ θεία Μουσική!

«Θεοῦ δῶρον» θεωρεῖ τὴν Μουσικὴν ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιότης, «ἀπ' τῶν ἀγγέλων τὰ στόματα κλεμένη» τὴν φαντάζεται ὁ νεοῆλλην ποιητὴς Πολέμης, «δροσιὰ θείας πνοῆς, πὺν γλυκαίνει τοὺς πόνους» θεωρεῖ τὴν Μουσικὴν ὁ Schubert, «ὡς αὔραν,

παύ ἔρχεται ἀπὸ τὰ θεῖα ἄλση νὰ δροσίση τὴν ψυχὴν μας», τὴν φαντάζεται ὁ ἀρχαῖος Μεσομήδης τὸν 2ον μ. Χ. αἰῶνα εἰς ἕν ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα ἀνευρεθέντα λείψανα τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς Μουσικῆς (Τὸν ὕμνον εἰς Μούσαν)¹).

β) Εἰδικὴ ἄποψις. Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ σπουδαιότης καὶ ἡ ὠφέλεια τῆς Μουσικῆς ἀπὸ καθαρῶς ἀνθρωπιστικῆς ἀπόψεως. Εἰδικότερον ὅμως ἔξεταζομένη ἐν σχέσει πρὸς τοὺς μαθητὰς τῶν Ἱερατικῶν Σχολῶν καὶ τῶν Διδασκαλείων, ἡ Μουσικὴ εἶναι χρήσιμος διὰ πολλοὺς λόγους:

Ἐκκλησιαστικοὶ λόγοι: Οἱ μέλλοντες ἱερεῖς ἔχουν ὑποχρέωσιν νὰ σπουδάζουν τὴν Μουσικὴν, διότι αὕτη ἀποτελεῖ ἀληθὲς δι' αὐτοὺς κόσμημα, τὰ μάλιστα συντελοῦν εἰς τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ προσόν, ἕξ ἴσου πρὸς τὰ ἄλλα ἱερατικὰ προσόντα, ἐκτιμώμενον παρὰ τῷ λαῷ. Ἡ καθαρὰ ἀπαγγελία καὶ ἡ ὀρθὴ ἐκτέλεσις τῶν ἱερῶν ἁμαμάτων δίδουν εἰς τὸν εὐσεβῆ ἱερέα τὰ μέσα διὰ νὰ ἐκδηλώσῃ ζωηρότερον τὸν ἱερόν του ἐνθουσιασμόν, τὸν ἀπορρέοντα ἐκ τῆς θερμῆς του πίστεως, καὶ νὰ προκαλέσῃ ἱερὰ συγκινήσεις εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν. Πρὸς τοῦτο δὲν εἶναι ἀπαραιτήτος πάντοτε ἡ ὠραία φωνή, «χάρισμα εἰς ὅλους μὲν ἐπιθυμητόν, ἀλλ' εἰς ὀλίγους ἐκ φύσεως δεδομένον», ὅσον «ἡ ὀρθὴ ἐκφώνησις τῶν φθόγγων κατὰ τοὺς προσδιωρισμένους τόνους» (Χρυσάνθος, Μέγα Θεωρητικὸν σελ. 197), κατὰ τρόπον δηλονότι μουσικόν. Ὁ ἄμωσος ἱερεὺς δὲν συντελεῖ εἰς τὴν εὐπρέπειαν τῆς Ἐκκλησίας, δὲν συγκινεῖ εὐκόλως τὸ ἐκκλησίασμα, ἐνίοτε δὲ γίνεται καὶ πρόξενος χασμωδίας, λόγῳ ἀσυμφωνίας του πρὸς τοὺς χοροὺς τῶν ψαλτῶν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ συλλειτουργοῦντας ἱερεῖς.

Παιδαγωγικοὶ λόγοι: Οἱ μέλλοντες διδάσκαλοι—καὶ ὡς τοιοῦτοι δύνανται νὰ ἐργασθῶσι καὶ οἱ πτυχιούχοι τῶν Ἱερατικῶν Σχολῶν, ἐξισωθέντες πρὸς τοὺς ἀποφοίτους τῶν Διδασκαλείων—ἔχουν ὑποχρέωσιν νὰ σπουδάζουν τὴν Μουσικὴν, διότι αὕτη ἀποτελεῖ δι' αὐτοὺς ἀπαραίτητον ἐφόδιον διὰ τὸ διδασκαλικὸν ἔργον. Τὸ κόσμημα τοῦ Σχολείου καὶ ἡ χαρὰ τῶν μαθητῶν εἶναι τὰ παιδαγωγικὰ ἔξομα, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὴν Πατρίδα, εἰς τὴν φύσιν¹). Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐγκωμιάζει τὴν Μουσικὴν καὶ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἐν προοιμίῳ ὁμιλίας του εἰς τὸν μα' ψαλμόν, καθὼς καὶ ὁ Μ. Βασίλειος ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν εἰς ψαλμοὺς ἐρμηνειῶν του.

Ὁ μέλλων διδάσκαλος, καταρτιζόμενος ἐπαρκῶς εἰς τὴν Μουσικὴν, θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ διδάξῃ ὅχι μόνον, ὅσα ἔξομα ἐμαθεν εἰς τὸ Διδασκαλεῖον, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ἐκ τῶν ἐκάστοτε ἐκδιδομένων διδασκτικῶν κειμένων. Ὁ ἄμωσος διδάσκαλος στερεῖται ἐνὸς τῶν μεγαλυτέρων μέσων διὰ τὴν διάπλασιν τῶν μικρῶν μαθητῶν; εὐρίσκεται εἰς μειονεκτικὴν θέσιν

1) Ἄ. Ρεμαντὰ καὶ Π. Δ. Ζαχαρία, Ἀρίων, Ἀθῆναι 1917.

ἀπέναντι των συναδέλφων του, ἀδικεῖ δὲ τοὺς μαθητὰς του, στερεῶν αὐτοὺς τῆς μεγαλυτέρας ψυχαγωγίας, ἢ, ὅπερ χεῖριστον, διαστρεβλῶν τὴν μουσικὴν αὐτῶν ἀντίληψιν.

Ἐθνικοὶ λόγοι : Οἱ μέλλοντες λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως, καλλιεργοῦντες τὴν Μουσικὴν, ἐξυπηρετοῦν πλὴν τῶν ἄνω εἰδικῶν σκοπῶν καὶ τὸν ἐθνικὸν τοιοῦτον, διατηροῦντες καὶ διαδίδοντες τὰς ἐθνικὰς μελωδίας, αἱ ὁποῖαι, κληροδοτηθεῖσαι εἰς ἡμᾶς ἀπὸ ἔνδοξον παρελθόν, διατρέχουσι τὸν κίνδυνον νὰ ἐκτοπισθῶσιν τόσον ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καὶ ἐκ τοῦ καθ' ὅλου κοινωνικοῦ ἡμῶν βίου. Αἱ Βυζαντιναὶ μελωδίαὶ καὶ τὰ δημώδη ᾠσματα ἀποτελοῦν διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἱερὰν κληρονομίαν καὶ πολῦτιμον ὕλικόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ στηριχθῆ ἄσφαλῶς τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν δημιουργίας. Καὶ ἡ μὲν δημιουργία εἶναι ἔργον τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν καὶ τῆς ἐξελίξεως, ἡ ἀντίδρασις ὅμως κατὰ τοῦ κινδύνου τῆς ἀπεμπολήσεως τοῦ ἐθνικοῦ θησαυροῦ εἶναι ἔργον τῶν ἀμεσώτερον μετὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως συνδεομένων.

Ἐνίσχυσις τοῦ μαθήματος τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς. Σήμερον κατ' ἐξοχὴν ἐπιβάλλεται νὰ ἐνταθῆ τὸ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, διότι αἱ κατ' αὐτῆς παρεξηγήσεις, ὀφειλόμεναι ἔν μέρει εἰς τὴν ἔλλειψιν μεθοδικῶν κειμένων καὶ εἰς τὸν ἀνεπαρκῆ καταρτισμὸν μεγάλης μερίδος ἱεροψαλτῶν καὶ ἐμπειρικῶν διδασκάλων, ἔφθασαν μέχρι τῆς ἀστοχού ἀποφάσεως νὰ προκαλέσουν τὴν καταργήσιν τῆς αὐτοτελοῦς αὐτῆς ἔδρας ἀπὸ τὰ Διδασκαλεῖα τοῦ Κράτους. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐλήφθη, καθ' ἣν στιγμὴν ὀλόκληρος ὁ πεπολιτισμένος κόσμος δεικνύει ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὰ Βυζαντινολογικὰ Συνέδρια, εἰς νὰ ὁποῖα μελετῶνται λεπτομερῶς τὰ λείψανα τῆς Βυζαντινῆς τέχνης, τὰ κατ' ἐξοχὴν ἐν Ἑλλάδι διασωθέντα, οἱ δὲ Σέρβοι, οἱ Ρουμᾶνοι καὶ οἱ Βούλγαροι, ὄχι μόνον εἰς τὰ Σεμινάρια καὶ εἰς τὰ Πανεπιστήμια διδάσκουν τὴν Βυζαντινοσλαβικὴν μουσικὴν εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Θεολογίας, ἀλλὰ καὶ Ἰνστιτοῦτα καὶ εἰδικὰς Σχολὰς συντηροῦσιν, ὅπως ἐν Δαμαλτία, ὅπου διδάσκεται ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ ἀπὸ εἰδικὸν μουσικολόγον, ἐπανειλημμένως ἀντιπροσωπεύσαντα τὴν Σερβίαν εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ συνέδρια.

Λόγοι πρακτικοί. Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως τῶν ἐθνικῶν λόγων, οἱ ὁποῖοι ἐπιβάλλουν τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς εἰς τὰ Διδασκαλεῖα, συντρέχει πρὸς τοῦτο καὶ ἄλλος λόγος πρακτικὸς καὶ πολῦτιμος· καὶ οὗτος εἶναι ἡ δι' ἐνὸς ἐπὶ πλέον ἐφοδίου βελτίωσις τῆς θέσεως τοῦ δημοδιδασκάλου, δυναμένου νὰ ἐκτελῆ καὶ καθήκοντα ψάλτου, ἢ νὰ διδάσκη τοὺς μαθητὰς νὰ ψάλλουν ἐν χορῷ εἰς τὰς Ἐκκλησίας. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα τῆς δράσεως τοῦ διδασκάλου. Εἰς ὅλα τὰ πολιτισμένα κράτη τὴν διάδοσιν τῆς Μουσικῆς καὶ τὴν αἰσθητικὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν λαῶν προητοίμασαν δύο μεγάλοι παράγοντες, τὸ Σχολεῖον

και η 'Εκκλησία. 'Ο "Ελλην διδάσκαλος, ο γνωρίζων και την 'Εκκλησιαστικήν Μουσικήν, διατηρεί ως άβυστον πύρ την παράδοσιν του Βυζαντινού ἔσματος, ἐνσταλάζει διὰ τῶν ἱερῶν μελωδιῶν εἰς τὰς ἀπαλὰς ψυχὰς τῶν μικρῶν μαθητῶν τὰ ὑψηλὰ διδάγματα τῆς θρησκείας και ἀποβλέπει μετὰ μεγαλυτέρου ἐνθουσιασμοῦ εἰς τὴν ὑψηλὴν του ἀποστολήν.

"Ας μὴ πιστευθῆ δὲ ποτέ, ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ και μὲ τὸ σημερινὸν καθεστῶς, κατὰ τὸ ὅποιον οἱ μαθηταὶ τῶν Διδασκαλείων διδάσκονται, συμφώνως μὲ τὸ νέον πρόγραμμα, *και ἐκκλησιαστικὰ ἔσματα εἰς εὐρωπαϊκὴν σημειογραφίαν*. Διότι α') μὲν δὲν ἔχει συντελεσθῆ τὸ ἔργον τῆς ἐπιστημονικῆς μεταγραφῆς τῶν Βυζαντινῶν ἁμαμάτων εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν γραφὴν, β') τὰ ἐλάχιστα μεταγραφέντα δὲν εἶναι πάντοτε γνήσια, γ') δὲν εἶναι εὐκόλον εἰς ἓνα διδάσκαλον τοῦ βιολιοῦ ἢ τοῦ μανδολίνου νὰ διδάσκῃ ἔσματα Βυζαντινά, τῶν ὁποίων ἀγνοεῖ τὸν χαρακτήρα και δ') μὲ τὰ ἐλάχιστα μεταγραφέντα ἔσματα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διδάξῃ ἢ νὰ ψάλλῃ ὁ ἀπόφοιτος τοῦ Διδασκαλείου μίαν ὀλόκληρον ἀκολουθίαν. 'Εξ ἄλλου ὁ καθηγητῆς τοῦ Διδασκαλείου εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ διδάξῃ τόσον ἐκτενῆ ὕλην 'Ωδικῆς και ἔνοργάνου μουσικῆς, ὥστε εἶναι ζήτημα εἰς ὑπολείπεται εἰς αὐτὸν ἀρκετὸς χρόνος διὰ τὴν διδασκαλίαν και τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἁμαμάτων, ἐντὸς τῶν ὑπὸ τοῦ προγράμματος διατιθεμένων ὥρῶν.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐπιβάλλεται, μέχρις ὅτου κανονισθῆ ἐπίσημος ὑπὸ τῆς 'Εκκλησίας τὸ ζήτημα τῆς μεταγραφῆς τῶν ἱερῶν μελῶν, νὰ παραμείνῃ εἰς τὰ Διδασκαλεῖα αὐτοτελῆς ἢ ἔδρα τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ συστηματοποιηθῆ ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τούτου, οἱ δὲ μαθηταὶ νὰ ψάλλουν κατὰ Κυριακὴν εἰς ἰδιαιτέρον ναὸν πρὸς πρακτικὴν ἐξάσκησιν· εἶναι δὲ ἀνάγκη νὰ ληφθῆ ἄμεσος περὶ τούτου ἀπόφασις τῶν ἀρμοδιῶν, διότι τὰ ἀποτελέσματα εἶναι ἤδη φανερά 'Ο δημοδιδάσκαλος τῶν τελευταίων ἐτῶν δὲν γνωρίζει τὴν μουσικὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, δὲν πλησιάζει τὸ στασιδίον τοῦ ψάλτου και μειονεκτεῖ ἀπέναντι τοῦ πτυχιούχου ἱεροδιδασκάλου, ὁ ὁποῖος ἐξέρχεται ἄριστα κατηρητισμένος εἰς τὴν 'Εκκλησιαστικὴν Μουσικήν, χωρὶς νὰ ὑπολείπεται και εἰς τὴν 'Ωδικήν, ἡ ὁποία κατὰ τὸ πρόγραμμα τῶν ἱερατικῶν σχολῶν, διδάσκειται παραλλήλως μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπὶ 5 ὀλόκληρα ἔτη.

Ο Δ Η Γ Ι Α Ι

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν μελωδικῶν ἀσκήσεων ὁ Καθηγητῆς ἀναπτύσσει τὰ προκαταρκτικὰ κεφάλαια τῆς στοιχειώδους θεωρίας τῆς Μουσικῆς, ἐπιμέμων ἰδίως εἰς τὸ νὰ διακρίνουν οἱ μαθηταὶ σαφῶς τὴν σημασίαν τῶν κυριωτέρων ὄρων π.χ. *φθόγγος, χρόνος, δέξυτης, διάρκεια* κλπ., ὡς και εἰς τὸ νὰ γράφωσιν οὗτοι ἀπταιστῶς τοὺς χαρακτῆρας τῆς ποσότητος.

και τας μαρτυρίας των φθόγγων της φυσικής διατονικής κλίμακος. Παράλληλως ο καθηγητής δίδει επανειλημμένως εις τους μαθητάς τας απαιτουμένας οδηγίας δια την ὀρθὴν ἐκτέλεσιν των πρακτικῶν ασκήσεων, ἐπιμένων εις τὴν καθαρὰν προφορὰν των φωνηέντων (πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀπαισίας ρινοφωνίας καὶ τῆς ἐξ Ἰσου ἀποκρουστικῆς προφορᾶς οἱ ἀντὶ ο καὶ εἰ ἀντὶ ε), ὡς καὶ εις τας ρυθμικὰς κινήσεις, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ εἶναι ἀπολύτως ἰσόχρονοι. Πρὸς τοῦτο γίνεται χρῆσις τοῦ χρονόμετρου (μετρονόμου)¹⁾.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν των μελωδικῶν ασκήσεων, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ γίνωνται κατὰ τρόπον εὐχάριστον, ὁ καθηγητής, μέχρι τῆς ἐκδόσεως νεωτέρου θεωρητικοῦ, καταλλήλου διὰ τους μαθητάς, δεόν νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν τὸ Μέγα θεωρητικὸν τοῦ Χρυσάνθου, ἀποφεύγων ὅμως τὰ ἀσαφῆ καὶ ἀκαθόριστα θέματα, ἵνα μὴ καταπονή ἀδίκως τους μαθητάς. Ἐλλείπει καταλλήλου ὄργανου πρὸς συνοδείαν των ασκήσεων, δεόν ἀπαραιτήτως νὰ γίνεται χρῆσις τοῦ τονοδότου (**diapason normal**). Πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς φιλομουσίας των μαθητῶν πρέπει ὁ καθηγητής, νὰ διδάσκη καὶ πρακτικῶς μερικὰ ἀπλᾶ ἄσματα, ἀναλόγως των ἀναγκῶν καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ σχολείου, εις τὸ μέσον ἢ εις τὸ τέλος των ασκήσεων καὶ τῆς θεωρίας, ἰδίως ὅταν ἀντιληφθῇ ὅτι οἱ μαθηταὶ εἶναι καταπεπονημένοι.

1) Ἴδε Φ. Οἰκονομίδου, Θεωρία τῆς Μουσικῆς § 157.

ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Α' ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΟΥΣ ΘΕΩΡΙΑΣ

• Ορισμός τῆς Μουσικῆς. — Ἦχος καὶ φθόγγος. — Ὁξύτης τῶν φθόγγων. — Διάρκεια τῶν φθόγγων (χρόνος). — Ἔντασις. — Ποῖον. — Διάρκισις μελωδίας καὶ ἁρμονίας. — Μουσικὴ γραφὴ. — Βυζαντινὴ Μουσικὴ. — Χαρακτῆρες. — Ὄνόματα τῶν φθόγγων. — Διατονικαὶ φθοραί. — Μουσικὴ ἀνάγνωσις. — Συνεχῆς καὶ ὑπερβατὴ κίνησις τῆς φωνῆς (ἀνάβασις καὶ κατάβασις).

Β' ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Στάσις τοῦ σώματος. — Αναπνοή. — Προφορὰ φωνηέντων καὶ συμφώνων. — Ἀκουστικαὶ ἀσκήσεις. — Ρυθμικαὶ ἀσκήσεις. — Ἡ διατονικὴ κλίμαξ διὰ τῶν φωνηέντων α καὶ ο. — Ἐξάσκησις εἰς τὴν γραφὴν τῶν χαρακτῆρων τῆς ποσότητος. — Γραφὴ μαρτυριῶν τῶν διατονικῶν φθόγγων. — Ρυθμικαὶ κινήσεις. — Ἐφαρμογὴ τῶν χαρακτῆρων. — α') ἀνάγνωσις δι' ἀπλῆς καταμετρήσεως, β') ρυθμικὴ ἀνάγνωσις, γ') μελωδικὴ ἀνάγνωσις (παραλλαγὴ). — Διαίρεσις μαθητῶν ἀναλόγως ἐκτάσεως φωνῆς, ἰδίως εἰς μικρὰς τάξεις τῶν ἱερατικῶν σχολῶν, ἀποτελουμένης ἀπὸ μαθητῶν μικροῦς (παιδικῆ φωνή), μεσαίους (στάδιον μεταβολῆς τῆς φωνῆς) καὶ ἐφήβους ἡλικίας ἀνω τῶν 16 ἐτῶν.

Σημ. Ἡ μεταβολὴ τῆς φωνῆς εἰς τοὺς παῖδας ἄρχεται ἀπὸ τὸ 14ον ἢ 15ον ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ διαρκεῖ ἐπὶ 1 ἢ 2 (πολλάκις καὶ 3 ἔτη), ὁπότε ἡ φωνὴ ἐπανερχεται βαρύτερα κατὰ μίαν ὀγδόην (octave). Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τῆς «ἡβικῆς παραλλάξεως», καθ' ἣν συντελεῖται ἡ μεταβολὴ τῆς φωνῆς ἢ καλουμένη «μεταφώνησις»¹⁾, γαλλιστὶ «mue», ἀπαιτεῖται μεγάλη προσοχὴ καὶ προφύλαξις²⁾. Κατὰ τὰς ὁδηγίας διασῆμου καθηγητοῦ τῶν Παρισίων, «μόλις ἐμφαγισθοῦν τὰ σημεῖα, ποὺ προηγούνται τῆς μεταβολῆς, δηλαδὴ ὁ γνωστός κατάρρους κλπ., ὀφείλετε (γονεῖς καὶ διδάσκαλοι) νὰ λάβετε ὑπ' ὄψιν, ὅτι οἱ μικροὶ μαθηταὶ πρέπει νὰ παύσουν ἀσχολοῦμενοι μὲ τὴν φωνητικὴν μουσικὴν. Κάθε εἶδους

1) Ἴδε Ἀλεξ. Ἐδοσταθιανοῦ, Ἡ φωνὴ πρὸς ἄσμα καὶ λαλιάν. Ἀθῆναι 1924.

2) Ἴδε αὐτόθι καὶ Ἰ. Παπαγιαννοπούλου, Ὁ λάρυγξ καὶ τὸ τρίγωνόν. Ἀθῆναι 1925.

φωνή, δηλαδή γυμνάσματα, ἔσμα, μελωδική ἄσκησης, χορωδία, συμμετοχή εἰς χορούς τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν σχολείων, ἀπαγορεύεται καὶ ἡ ἀπαγόρευσις αὐτὴ πρέπει νὰ τηρῆται αὐστηρότατα χωρὶς καμμίαν ἐξαίρεσιν. Ἐπίσης πρέπει νὰ ἀποφεύγονται αἱ θορυβώδεις παιδιαί, ὅπου οἱ μικροὶ φωνάζουν ἢ ὀμιλοῦν δυνατά. Πάντως πρέπει νὰ φέρεσθε ἀπέναντι τῶν μικρῶν τούτων, ὅπως θὰ ἐφέρεσθε ἀπέναντι προσώπου πάσχοντος ἀπὸ τὸν λαιμόν του. Πρέπει δὲ καὶ οἱ μικροὶ νὰ περιποιοῦνται τὸν λάρυγγα, ἀποφεύγοντες περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν, πὼν ὅ,τι δύναται νὰ προκαλέσῃ κατάρρου ἢ γενικὸν ἐρεθισμὸν τῶν φωνητικῶν ἢ ἀναπνευστικῶν ὀργάνων».

Σημείωσις ἀναφερομένη εἰς τὸ τελευταῖον γύμνασμα, σελ. 88, ὁπόθεν παρελείφθη δι' ἄλλειψιν χώρου.

Παράδειγματα με γοργὴν ἀγωγὴν ($\overline{\chi}$) εἶναι: Ἐκ τοῦ Πρώτου Ἦχου: Οἱ στίχοι «Θοῦ Κύριε», ἀναστασιματίριον σελ. 2, ὁ Κανὼν «Σοῦ ἢ τροπαιοῦχος δεξιὰ» σελ. 23, ἡ Δοξολογία σελ. 45 Ἐκ τοῦ πλαιγίου Δ': οἱ στίχοι «Θοῦ Κύριε», σελ. 383, αἱ καταβασίαι «Ἀρματηλάτην Φαραῶ ἐβύθισε» σελ. 415, τὰ Κατανοκτικά σελ. 431, ἡ Δοξολογία σελ. 426, ἡ Τιμιωτέρα σελ. 418, τὸ «Θεὸς Κύριος» σελ. 394 κ. ἄ.

Παράδειγματα με βραδεῖαν ἀγωγὴν ($\overline{\chi}$) εἶναι: Ἐκ τοῦ Β' ἤχου: «Τὰς ἐσπερινὰς ἡμῶν εὐχὰς» σελ. 5, αἱ καταβασίαι σελ. 33, οἱ ἀἶνοι σελ. 39. Ἐκ τοῦ Πλαιγίου Δ': τὰ ἐσπέρια σελ. 387, ὁ εἰρμὸς τῆς Θ' ᾠδῆς, σελ. 419 κ. ἄ. **Παράδειγμα με γοργὴν καὶ βραδεῖαν ἀγωγὴν** εἶναι: «Αἰνοῦμεν, εὐλογοῦμεν» σ. 417.

Παράδειγμα με ταχεῖαν ($\overline{\chi}$), **γοργὴν** ($\overline{\chi}$) **καὶ βραδεῖαν** ($\overline{\chi}$) εἶναι: τὸ «Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον» σελ. 37 μετὰ τοῦ εἰρμοῦ, «Τύπον τῆς ἀγνῆς...» σελ. 38.

Παράδειγμα με ἀγωγὴν βραδυτέραν $\overline{\chi}$ εἶναι αἱ ἀργαὶ Καταβασίαι «ἀνοίξω τὸ στόμα μου» (ἀναστασιματίριον σελ. 602), αἱ ψαλλόμεναι εἰς χρόνον διπλοῦν.

Όνόματα τῶν φθόγγων

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η

πΑ Βου Γα Δι κε Ζω νΗ

Σειρά τῶν φθόγγων ἐκ τοῦ Νη

Νη Πα Βου Γα Δι Κε Ζω Νη

Α) Χαρακτῆρες τῆς ποσότητος (ἀπλοῖ)

ἴσον	⌋	ο	τῆς ἰσότητος	τὸ ἴσον	⌋	
ὀλίγον	—	α	1	τῆς ἀναβάσεως	τὸ ὀλίγον	—
Πεταστή	⌋	α	5		ἡ πεταστή	⌋
Κεντήματα	⌋	α			τα κεντήματα	⌋
Κέντημα	⌋	β			τὸ κέντημα	⌋
Ἵψηλὴ <i>Λαμ</i>	⌋	δ			ἡ ὕψηλὴ	⌋
Ἀπόστροφος	⌋	α		τῆς καταβάσεως	ἡ ἀπόστροφος	⌋
Ἵπορροή	⌋	2	ἡ ὕπορροή		⌋	
Ἐλαφρὸν	⌋	β	4		τὸ ἐλαφρὸν	⌋
Χαμηλὴ	⌋	δ	ἡ χαμηλὴ		⌋	

Β) Χαρακτήρες ποσότητας (σύνθετοι)

Ἀναβάσεις				1 . 7 φθόγγων.	Καταβάσεις
—	ῆ	⋪	ῆ	1	⋪
—	ῆ	⋪	ῆ	2	⋪
—	ῆ	⋪	ῆ	3	⋪
—	ῆ	⋪	ῆ	4	⋪
—	ῆ	⋪	ῆ	5	⋪
—	ῆ	⋪	ῆ	6	⋪
—	ῆ	⋪	ῆ	7	⋪

Γ) Χαρακτήρες ποσότητας

δι' ἀνάβασιν και κατὰ βασιν πέραν τῶν 7 φθόγγων

⋪	ῆ	⋪	8	⋪
⋪	ῆ	⋪	9	⋪
⋪	ῆ	⋪	10	⋪
⋪	ῆ	⋪	11	⋪
⋪	ῆ	⋪	12	⋪

Σημ. Ἡ ἐπιμάθησις τῶν χαρακτήρων τοῦ Πίνακος Γ δέν εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τὴν ἀρχὴν.

Μαρτυρίαι

α) Μαρτυρίαι τῶν φθόγγων τῆς φυσικῆς κλίμακος
(διατονικῆς)

ν π ς ρ Δ κ ζ' ν'
 Ω ρ λ ρρ Ω ρ λ ρρ

Φθοραὶ τῶν φθόγγων τῆς διατονικῆς κλίμακος

ρ ρ ζ φ ρ ο ζ ρ

Μαρτυρίαι τῶν εὐχρηστοτέρων 15 διατον. φθόγγων

Διαπασῶν					Διαπασῶν									
Ω	ρ	ζ	ν	π	ς	ρ	Δ	κ	ζ'	ν'	π'	ς'	ρ'	Δ'
Δ	κ	ζ	ν	ρ	λ	ρρ	Ω	ρ	λ	ρρ	ρ	λ	ρρ	Ω
τῆς ὑλάτης			τῆς Μέσης					τῆς Νήτης						
Διεδιαπασῶν														

Ρυθμικαὶ κινήσεις

<p>Μέτρον 2 χρόνων (Ῥυθμὸς 2σημῶς μακρὸς)</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p>1 θέσις, 2 ἄρισ</p> <p>1 πρὸς τὰ κάτω 2 πρὸς τὰ ἄνω</p>	<p>Μέτρον 3 χρόνων (Ῥυθμὸς 3σημῶς)</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p>1 κάτω, 2 δεξιὰ, 3 ἄνω</p>	<p>Μέτρον 4 χρόνων (Ῥυθμὸς 4σημῶς)</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p>1 κάτω, 2 ἀριστερὰ, 3 δεξιὰ, 4 ἄνω</p>
---	---	---

Handwritten musical notation consisting of ten staves. The notation includes various rhythmic and melodic symbols such as vertical stems, horizontal lines, and specific characters like $\frac{x}{q}$, $\frac{\sigma}{\lambda}$, $\frac{\Delta}{\Omega}$, $\frac{\gamma}{\Omega}$, $\frac{\pi}{q}$, and $\frac{\gamma}{\Omega}$. The notation is arranged in a series of horizontal lines, with some symbols placed above or below the lines.

Παλαιόν γύμνασμα τοῦ Χρυσάνθου (1814), ἐκ τοῦ Νη

Handwritten musical notation consisting of five staves. The notation includes various rhythmic and melodic symbols such as vertical stems, horizontal lines, and specific characters like $\frac{\gamma}{\Omega}$, $\frac{\sigma}{\lambda}$, $\frac{\Delta}{\Omega}$, and $\frac{\gamma}{\Omega}$. The notation is arranged in a series of horizontal lines, with some symbols placed above or below the lines.

Παῦσις δύο χρόνων (υ..) Μ. 3 χ.

19. $\overset{\nu}{\delta\iota}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\overset{\gamma}{\eta}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\overset{\nu}{\delta\iota}$ ||

Παῦσις τριῶν χρόνων (υ...) Μ. 4 χ.

20. $\overset{\nu}{\delta\iota}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\overset{\gamma}{\eta}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\overset{\nu}{\delta\iota}$ ||

Γύμνασμα με παῦσιν ενός χρόνου. Μ. 2 χ.

21. $\overset{\nu}{\delta\iota}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\overset{\nu}{\delta\iota}$ ||

Γύμνασμα με παῦσιν δύο χρόνων. Μ. 2 χ.

22. $\overset{\nu}{\delta\iota}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\overset{\nu}{\delta\iota}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\overset{\pi}{\eta}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\overset{\nu}{\delta\iota}$ ||

Γύμνασμα με παῦσιν 3 χρόνων. Μ. 4 χ.

23. $\overset{\nu}{\delta\iota}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\overset{\beta}{\lambda}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\overset{\nu}{\delta\iota}$ ||

Γύμνασμα με παῦσιν 4 χρόνων. Μ. 4 χ.

24. $\overset{\nu}{\delta\iota}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\overset{\nu}{\delta\iota}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\overset{\pi}{\eta}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ | $\overset{\nu}{\delta\iota}$ ||

1966 *Επίσημο βιβλίο* = 46

ΓΥΜΝΑΣΜΑΤΑ

ΥΠΕΡΒΑΤΗΣ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΒΑΣΕΩΣ

Ανάβασις 2 φ.

Δύο φθόγγων

Κατάβασις 2 φ.

(Διαστήματα τρίτης)

M. 4 χ.

37.

$\overset{\nu}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\nu}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\nu}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\nu}{\lambda}$ — — — — — |
 $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — |
 $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — |
 $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — |
 $\overset{\kappa}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\kappa}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\kappa}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\kappa}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\kappa}{\eta}$ — — — — — |
 $\overset{\zeta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\zeta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\zeta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\zeta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\zeta}{\lambda}$ — — — — — |
 $\overset{\kappa}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\kappa}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\kappa}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\kappa}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\kappa}{\eta}$ — — — — — |
 $\overset{\zeta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\zeta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\zeta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\zeta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\zeta}{\lambda}$ — — — — — |
 $\overset{\zeta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\zeta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\zeta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\zeta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\zeta}{\lambda}$ — — — — — |

• Περίληψις τού προηγουμένου. M. 4 χ.

38.

$\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — |
 $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — |
 $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — |
 $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — |
 $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — |
 $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — | $\overset{\pi}{\eta}$ — — — — — |

Δι' άπλων χαρακτήρων, μέτρον έλλιπές. M. 2 χ.

39.

$\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — |
 $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — |
 $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — |
 $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — | $\overset{\delta}{\lambda}$ — — — — — |

“Ετερον με πεταστήν και ὀλίγον. Μέτρον ἑλλιπές. Μ 3 χ.

40. $\overset{\gamma}{\delta}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ |
 $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\eta}$ | $\underline{\epsilon}$ $\underline{\rho}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\upsilon}$ $\underline{\rho}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\upsilon}$ $\underline{\rho}$ $\underline{\epsilon}$ |
 $\underline{\upsilon}$ $\underline{\rho}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\upsilon}$ $\underline{\rho}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\upsilon}$ $\underline{\rho}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\upsilon}$ $\underline{\rho}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\upsilon}$ $\underline{\rho}$ $\underline{\epsilon}$ ||

“Ετερον με ὀλίγον και κέντημα ($\underline{\quad}$) Μ. 3 χ.

41. $\overset{\gamma}{\delta}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\quad}$ |
 $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ |
 $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ ||

“Ετερον εις Μ. 2 χ

42. $\overset{\gamma}{\delta}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ |
 $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ |
 $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ ||

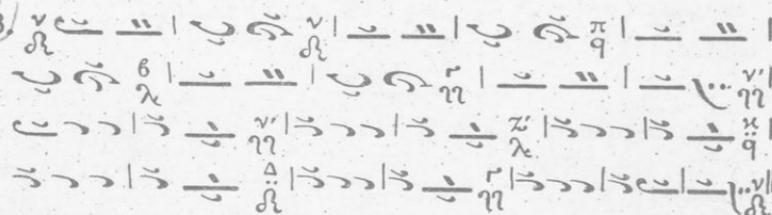
“Ετερον με $\underline{\quad}$ και $\underline{\quad}$ Μ 2 χ.

43. $\overset{\gamma}{\delta}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ |
 $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ |
 $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\sigma}$ $\underline{\epsilon}$ ||

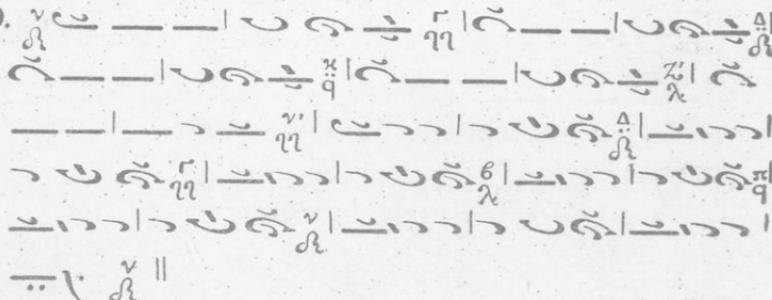
“Ετερον με $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ $\underline{\quad}$ Μ 4 χ.

44. $\overset{\gamma}{\delta}$ $\underline{\epsilon}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ |
 $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ |
 $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ | $\underline{\quad}$ ||

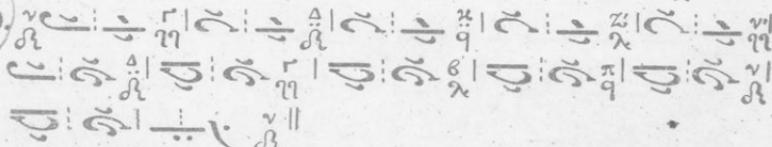
Ἐτερον μέ καὶ M. 4 χ.

66. 48.

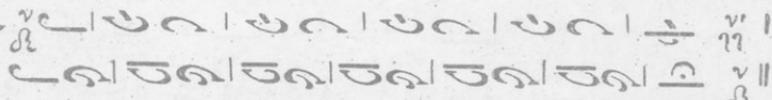
Ἐτερον μέ καὶ M 4 χ.

49.

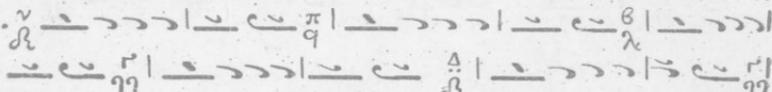
Διαστήματα τετάρτης ἄνευ προετοιμασίας. M. 2 χ. ἢ 4

66. 50.

Τὸ αὐτὸ ἄνευ κλασμάτων. Μέτρον ἐλιπές. M. 2 χ.

51.

Τὸ διάστημα τῆς 4^{ης} εἰς τὴν ἀρχὴν, ἄνευ προετοιμασίας. M. 4 χ.

52.

Άσμα

Άρχή δοξολογίας ἐκ τοῦ Πα Μ. 2 χ.

53.

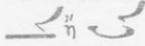
66

ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΑ ΠΕΜΠΤΗΣ

Ανάβασις

4 φθόγγων

Κατάβασις

Προετοιμασία τοῦ διαστήματος. Μ. 2 χ.

54.

66

Ἀνάβασις τεσσάρων· καὶ κατάβασις τριῶν φθόγ. καὶ τὰνάπαλιν.

55. $\overset{\nu}{\rho} \text{---} | \overset{\Delta}{\rho} \text{---} | \overset{\kappa}{\rho} \text{---} | \overset{\lambda}{\rho} \text{---} | \overset{\zeta}{\rho} \text{---} | \overset{\eta}{\rho} \text{---} | \overset{\nu'}{\rho} \text{---} | \text{---} |$
 $\overset{\nu}{\rho} \text{---} | \overset{\nu'}{\rho} \text{---} | \overset{\beta}{\rho} \text{---} | \overset{\pi}{\rho} \text{---} | \overset{\nu}{\rho} \text{---} | \overset{\nu'}{\rho} \text{---} | \text{---} | \overset{\nu}{\rho} \text{---} |$

66 Γύμνασμα δυσκολώτερον, μέ πέμπτην ἀντιούσαν καὶ κατιούσαν.

56. $\overset{\nu}{\rho} \text{---} | \overset{\nu'}{\rho} \text{---} | \overset{\pi}{\rho} \text{---} | \overset{\beta}{\rho} \text{---} | \overset{\nu'}{\rho} \text{---} | \overset{\nu}{\rho} \text{---} | \overset{\zeta}{\rho} \text{---} | \text{---} |$
 $\overset{\Delta}{\rho} \text{---} | \overset{\nu'}{\rho} \text{---} | \overset{\nu}{\rho} \text{---} | \overset{\nu'}{\rho} \text{---} | \overset{\zeta}{\rho} \text{---} | \overset{\nu'}{\rho} \text{---} | \overset{\nu}{\rho} \text{---} | \overset{\zeta}{\rho} \text{---} |$
 $\overset{\nu}{\rho} \text{---} | \overset{\kappa}{\rho} \text{---} | \overset{\Delta}{\rho} \text{---} | \overset{\nu'}{\rho} \text{---} | \overset{\nu}{\rho} \text{---} | \overset{\nu'}{\rho} \text{---} | \overset{\nu}{\rho} \text{---} | \overset{\nu'}{\rho} \text{---} |$

Γύμνασμα 5^{ης} μέ τὰ φωνήεντα Α Ε Ι Ο καὶ τὴν διφθ. ΟΥ

57. $\overset{\nu}{\rho} \text{---} | \text{---} | \overset{\Delta}{\rho} \text{---} | \text{---} | \text{---} | \overset{\kappa}{\rho} \text{---} | \text{---} |$
 $\alpha \ \epsilon \ \iota \ \omicron \ \omicron\upsilon \ \rho \ \alpha \ \epsilon \ \iota \ \omicron \ \omicron\upsilon \ \rho \ \kappa$
 $\text{---} | \text{---} | \overset{\zeta}{\rho} \text{---} | \text{---} | \text{---} | \overset{\nu'}{\rho} \text{---} | \text{---} |$
 $\alpha \ \epsilon \ \iota \ \omicron \ \omicron\upsilon \ \rho \ \alpha \ \epsilon \ \iota \ \omicron \ \omicron\upsilon \ \rho \ \nu'$
 $\text{---} | \text{---} | \overset{\pi}{\rho} \text{---} | \text{---} | \text{---} | \overset{\beta}{\rho} \text{---} | \text{---} |$
 $\alpha \ \epsilon \ \iota \ \omicron \ \omicron\upsilon \ \rho \ \alpha \ \epsilon \ \iota \ \omicron \ \omicron\upsilon \ \rho \ \beta$
 $\text{---} | \text{---} | \overset{\kappa}{\rho} \text{---} | \text{---} | \overset{\Delta}{\rho} \text{---} | \text{---} | \text{---} |$
 $\alpha \ \epsilon \ \iota \ \omicron \ \omicron\upsilon \ \rho \ \alpha \ \epsilon \ \iota \ \omicron \ \omicron\upsilon \ \rho \ \alpha \ \epsilon \ \iota \ \omicron$
 $\text{---} | \text{---} | \overset{\nu'}{\rho} \text{---} | \text{---} | \text{---} | \overset{\beta}{\rho} \text{---} | \text{---} | \text{---} | \overset{\pi}{\rho} \text{---} |$
 $\omicron\upsilon \ \rho \ \alpha \ \epsilon \ \iota \ \omicron \ \omicron\upsilon \ \rho \ \alpha \ \epsilon \ \iota \ \omicron \ \omicron\upsilon \ \rho \ \alpha \ \epsilon \ \iota \ \omicron \ \omicron\upsilon \ \rho \ \pi$
 $\text{---} | \text{---} | \overset{\nu}{\rho} \text{---} | \text{---} | \text{---} | \text{---} | \text{---} | \overset{\nu}{\rho} \text{---} |$
 $\alpha \ \epsilon \ \iota \ \omicron \ \omicron\upsilon \ \rho \ \alpha \ \epsilon \ \iota \ \omicron \ \omicron\upsilon \ \alpha \ \nu$

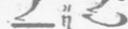
Σημ. Τὸ ου εἰς τοὺς ὑψηλοὺς φθόγγους προφέρεται πλησιέστερον πρὸς τὸ ο. Ὁ διδάσκων δεόν νά ἐπιμείνη εἰς τὴν καθαρὰν ἐκφώνησιν τῶν φωνηέντων, συμφώνως πρὸς τοὺς στοιχειώδεις κανόνας τῆς Μονωδίας.

ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΚΤΗΣ

Ἀνάβασις

5 φθόγγων

Κατάβασις

79 66

Προετοιμασία τοῦ διαστήματος.

61.

Ἀνάβασις πέντε, κατάβασις τεσσάρων καὶ τανάπαλιν.

62.

Τὸ αὐτὸ μὲ ἀπλοῦς χαρακτῆρας δίχως κλάσματα.

63.

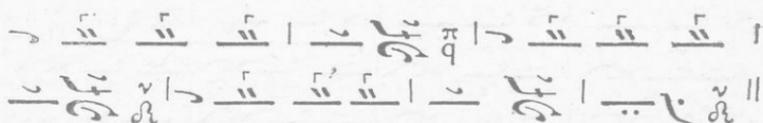
Γύμνασμα μὲ $\frac{2}{\omega} = \frac{1}{\omega}$ "

64.

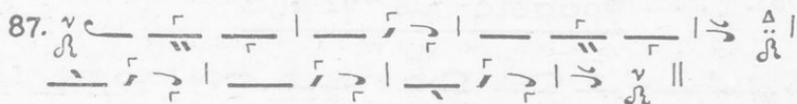
Ἔσσημα μὲ διάστημα ἑκτῆς εἰς τὴν ἀρχὴν. M. 2 χ.

65.

Κυ ρι ε Βα σι λευ ρι ε που ρα νι ε θε

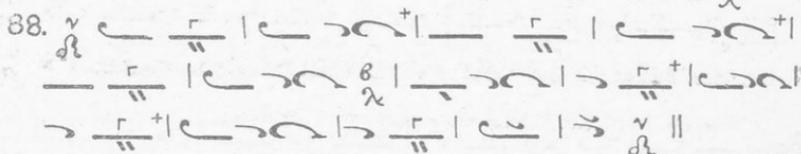

Ἐκ τῶν μελωδικῶν ἀσκήσεων Καλομοίρη καὶ Οἰκονομίδη.

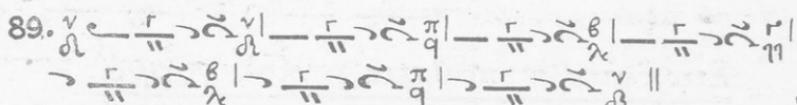

Συνεχές ἔλαφρόν

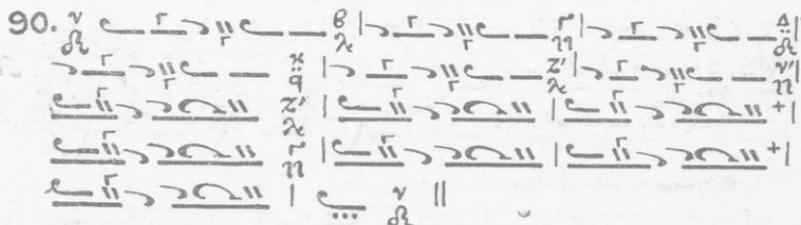
($\curvearrowright = \curvearrowleft \curvearrowright$) M. 2 χ.

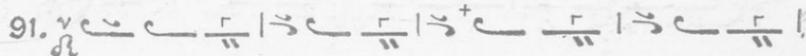
Ἄτερον εἰς μέτρον 4 χρόνων.

Ἄτερον ὁμοίως. Ἡ γραφή $\curvearrowright \curvearrowright \curvearrowright \curvearrowright = \curvearrowleft \curvearrowright$

Ἐπὶ τῇ βάσει παλαιοῦ γυμνάσματος τῆς Κρηίδος, εἰς M. 4 χ.

Ἐτερον ὁμοίως. ()

111.

Τρίγωνον εἰς τὸ β' μέρος.

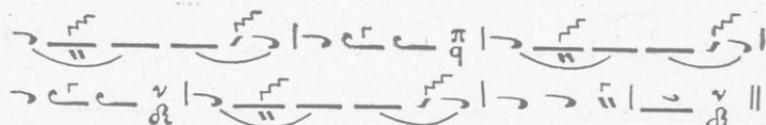
112.

Ἐτερον μὲ τρίγωνον εἰς τὸ β' μέρος.

113.

Τρίγωνον καὶ εἰς τὰ δύο μέρη τοῦ μέτρου.

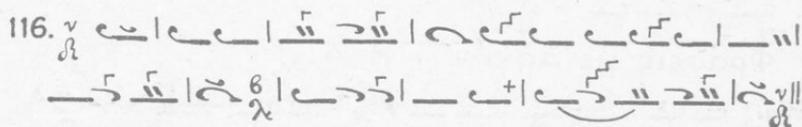
114.

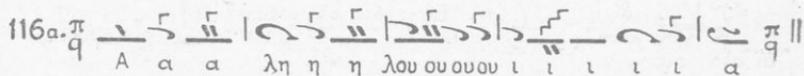
Ἐκ τῶν μελωδ. ἀσκήσεων Καλομοίρη καὶ Οἰκονομίδη.

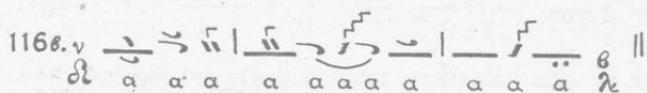
Γύμνασμα μὲ γοργά, δίγοργα καὶ τρίγοργον.

Φράσις μὲ γοργά καὶ τρίγοργον.

Φράσις μὲ γοργόν, δίγοργον καὶ τρίγοργον, εἰς Μ. 4 χ.

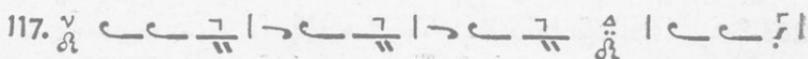

Χαρακτῆρες

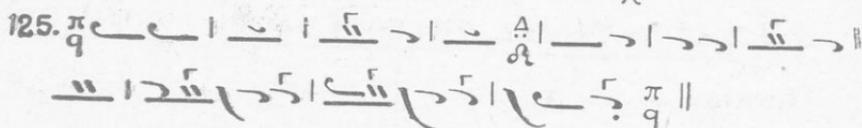
διαιροῦντες καὶ αὐξάνοντες τὸν χρόνον.

7 4 7

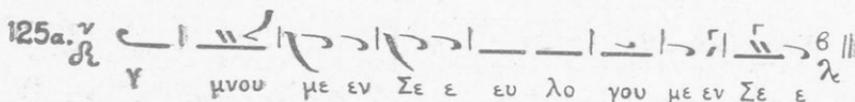
Γύμνασμα μὲ ἄργον (7) $\frac{7}{\pi} = \frac{7}{\pi} = \frac{7}{\pi}$ Μ. 4 χ.

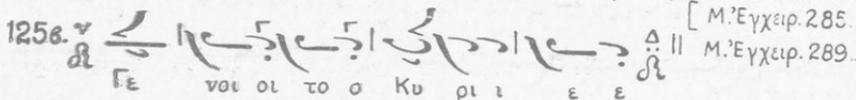

Ἔτερον ἐκ τοῦ φθόγγου Πα. Μ. 2 χ.

125. $\overset{\pi}{\rho}$ \parallel

Φράσεις με βαρεϊαν.

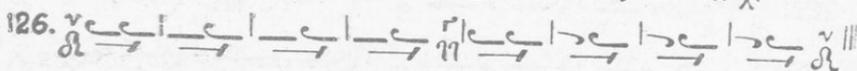
125a. $\overset{\gamma}{\rho}$ \parallel

125b. $\overset{\gamma}{\rho}$ \parallel

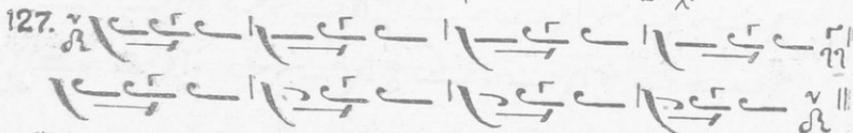
[Μ. Ἐγχειρ. 285. Μ. Ἐγχειρ. 289.

Γυμνάσματα με ὀμαλόν (—)

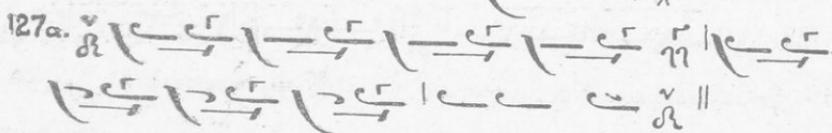
Ὑπὸ δύο χαρακτήρας τῆς αὐτῆς ὀξύτητος. Μ. 2 χ.

126. $\overset{\gamma}{\rho}$ \parallel

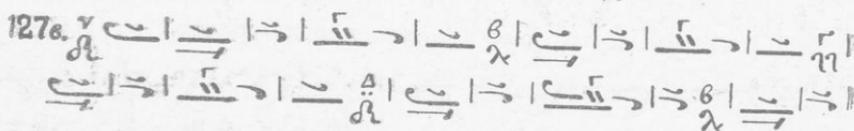
Γυμνάσματα με ὀμαλόν και βαρεϊαν. Μ. 2 χ.

127. $\overset{\gamma}{\rho}$ \parallel

Ἔτερον ὁμοίως με — και \backslash Μ. 4 χ.

127a. $\overset{\gamma}{\rho}$ \parallel

Ὅμαλόν ὑπὸ ἓνα χαρακτήρα. Μ. 2 χ.

127b. $\overset{\gamma}{\rho}$ \parallel

137. $\overset{\nu}{\delta}$ Κυ ρι ε ε ε ε Βα σι ι λευ ε που
 ρα νι ι ε θε ε ε $\overset{\nu}{\eta}$ || Έκ τῆς Δοξολ. Ἰωάννου
 Μ. Ἐγχειρ. σελ. 286

Σημ. Ἔτερα παραδείγματα. Ἴδε ἀρχὴν δοξολογίας Μανουὴλ Πρωτοψάλτου, Ἐγχειρίδιον σελ. 299. « Τῶν οὐρανίων ταγμάτων », Εἰρμολογιον Ἰωάννου σελ. 511

Γυμνάσματα με σύνδεσμον (ἢ ἕτερον)

Ἐπὶ δύο χαρακτῆρας τῆς αὐτῆς ὀξύτητος.

138.

Ἐπὶ τρεῖς χαρακτῆρας τῆς αὐτῆς ὀξύτητος.

139.

Γύμνασμα μεγαλύτερον με σύνδεσμον. Μ. 4 χ.

140.

Σύνδεσμος καὶ βαρεῖα. Μ. 3 χ.

141.

Μέ σύνδεσμον καὶ διπλῆν. Μ. 4 χ.

142.

Ἔτερον μέ γοργόν καὶ τριπλῆν. Μ. 4 χ.

143.

Φράσεις μέ σύνδεσμον. Μ. 4 χ.

144.

Η η η τω η δο ξα α Κυ υ υ ρι ι ι ου ου
[Μ. Ἐγγχειρ. 559.

144a.

Κυ ρι ι ε ε ε ε κα τα φυ υ γη

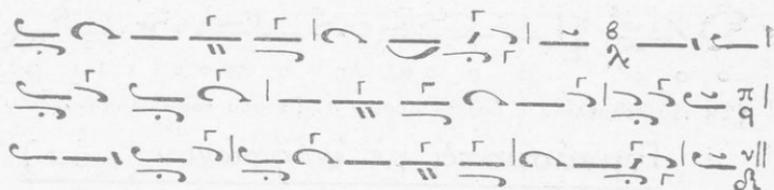
144b.

ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο

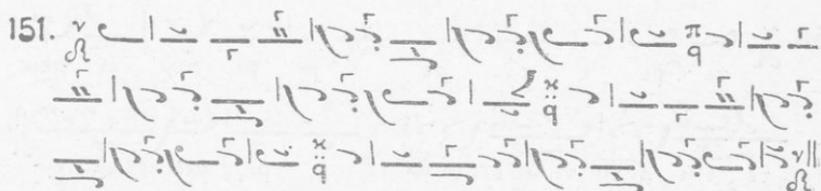
Σημ. Ἴδε καὶ ἀρχὴν τοῦ « αἱ γεννεαὶ πᾶσαι » Εἰρμ. σ. 178.

Ἡ πεταστή ὑπὸ τὸ ἴσον, ὡς χαρακτήρ ποιότητος (S)

145.

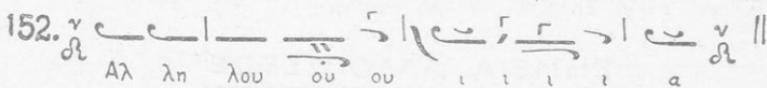

Ἔτερον ἐκ τῶν μελ. ἀσκήσεων Καλομοίρη καὶ Οἰκονομίδη.

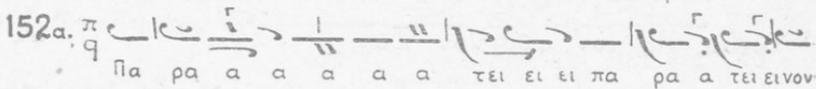

Φράσεις με ἀντικένωμα.

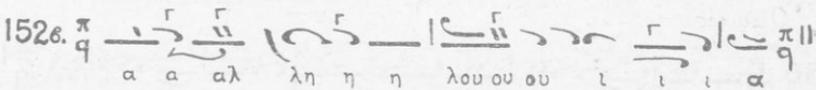
Συνήθης φράσις με ἀντικένωμα καὶ βαρεῖαν.

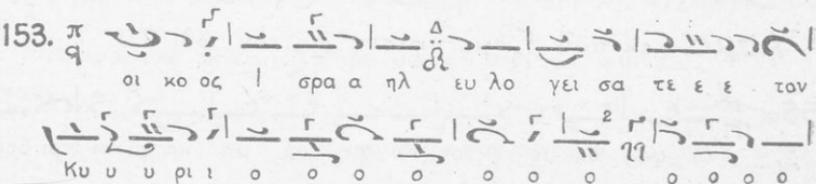
Φράσις τοῦ Ἰακώβου με ἀντικένωμα, ὀμαλὸν καὶ βαρεῖαν.

Φράσις με σύνδεσμον, βαρεῖαν καὶ ἀντικένωμα. Μ. 4 χ.

Ἄσμα με ἀντικένωμα, ψηφιστόν, σύνδεσμον καὶ βαρεῖαν.

ο ο ον α α α α λ η η η λ σ σ σ ι ι ι α

(Έκ τοῦ Πολυελέου « Δούλοι Κύριον » Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου)

Γυμνάσματα με ἑνδόφωνον (150)

Τίθεται ὑπὸ χαρακτῆρας φέροντας συλλαβὰς εμ, εν.

154.

 τε ρε ε ρι ρε ε ρι ρε ρεμ τε ρεμ

τε ε ε ρεμ τε ε ε ρεμ τε ε ρι ρε ρε ε εμ

τε ε ε ρεμ τε ε ε ρεμ

κ.τ.λ. (Έκ τοῦ Πολυελέου)
 Π. Πελοποννησίου)

ΣΗΜΕΙΑ ΑΛΛΟΙΩΣΕΩΣ

Δίεσις (σ) Ὑφεςις (ρ)

Ὑφεςις εἰς τὸν φθόγγον Ζω.

155.

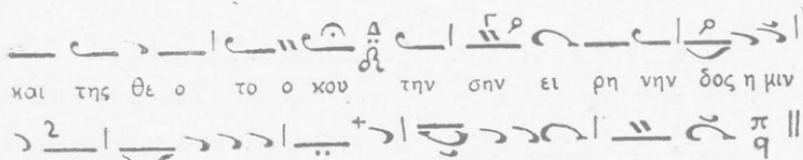
 Ὅμοιως.

156.

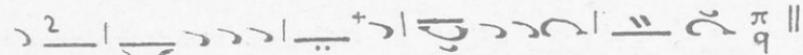
Ἄσμα ἐκ τοῦ ἦ με ὕφεσιν εἰς τὸν φθ. Ζω

156α.

 Οι φο βσ με νοι τον Κυ ρι ον μα κα ρι οι τρι βς

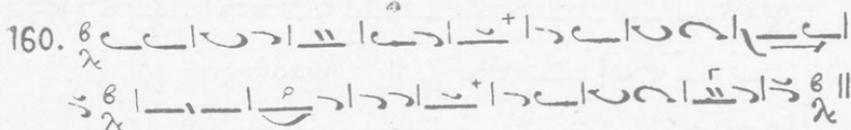
 και της θεο το οκου την σην ει ρη νην δος ημιν

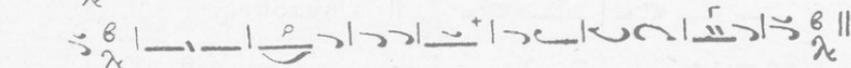

 και ε λε ησον η μας ως μο νος οι κτιρ μων

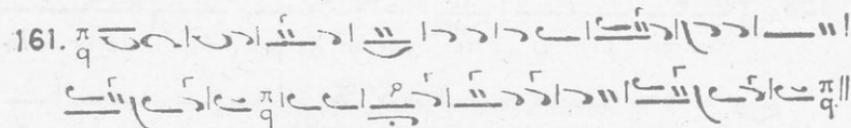
 (Κατὰ τὸ Ἀναστασιματάριον)

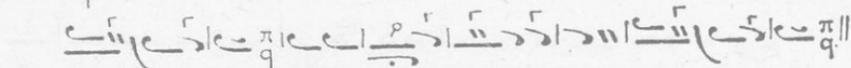
Γυμνασμα ἐκ τοῦ β_λ μέ ὕφεισιν εἰς τὸν φθ. Ζω.

160.

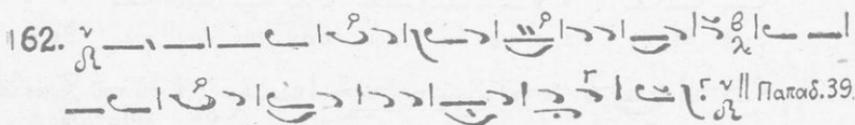

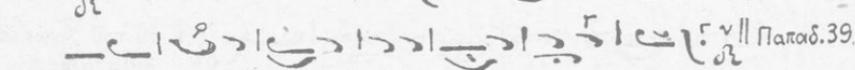
Γυμνασμα ἐκ τοῦ π_q μέ ὕφεισιν εἰς τὸν φθ. Βου.

161.

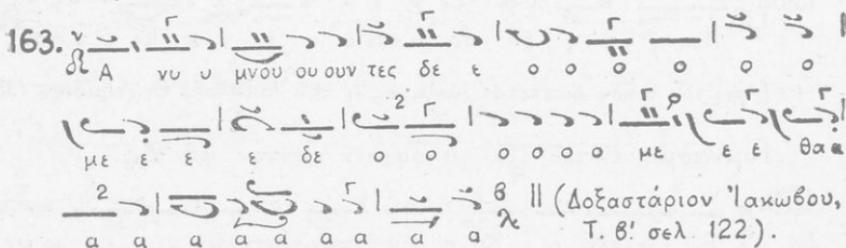

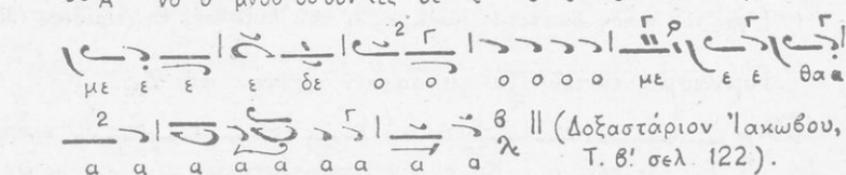
Υφεισις εἰς τὸν φθόγγον Κε.

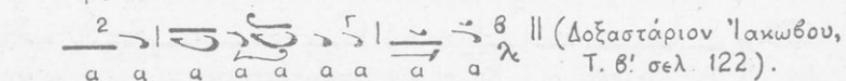
162.

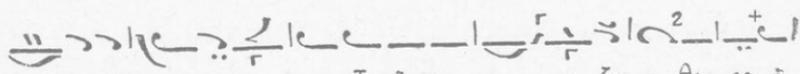
ᾠδισμα μέ ὕφεισιν εἰς τὸν φθ. Κε.

163.

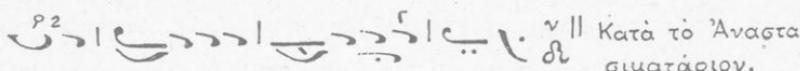

 α α α α α α α α (Δοξαστάριον Ἰακωβου, Τ. β' σελ. 122).

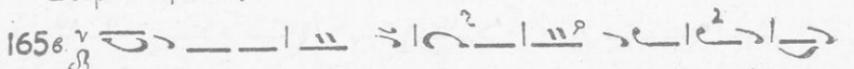
 πι ρι ι πτω ως ο Τε λωνης κρα α α ζω ο θε ος ι

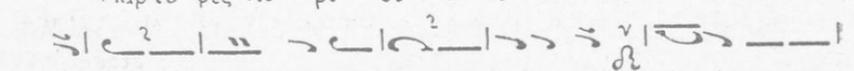
 λα σθη τι ι μοι και σω ω σο ον με

Κατὰ τὸ Ἀναστασιματᾶριον.

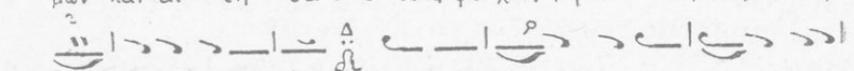
Ἔτερον ὁμοίως.

165.

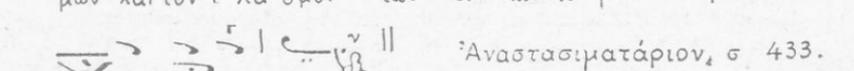
 Μαρτυ ρες Κυ ρι ου ι κε τευ σα τε τον θε ον η

 μων και αι τη σα σθε ταις ψυ χαις η μων πλη θος οι κτιρ

 μων και τον ι λα σμον των πολ λων πα ρα πτω μα α τῶν και

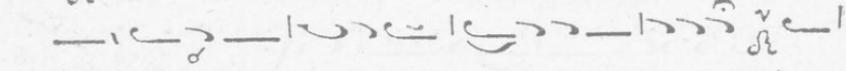
 σω ω σο ον με

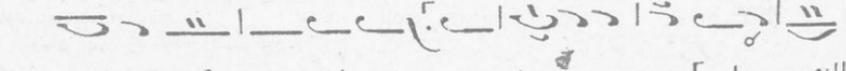
Ἀναστασιματᾶριον, σ 433.

Γυμνάσματα με διέσεις

Διέσεις εἰς τὸν φθόγγον Γα

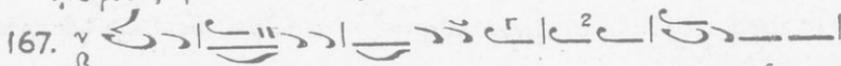
166.

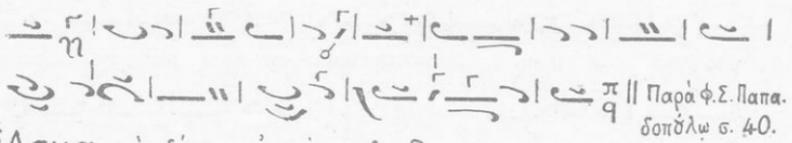

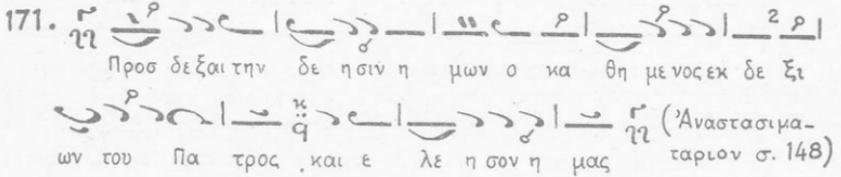
ᾠσμα, με διέσιν εἰς τὸν φθ. Γα.

167.

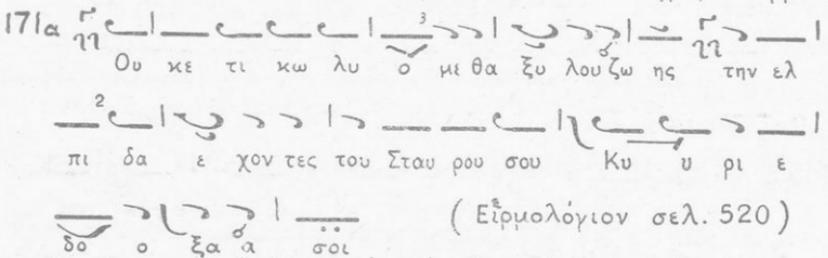

 Παράφ. Σ. Παπαδοπούλου σ. 40.

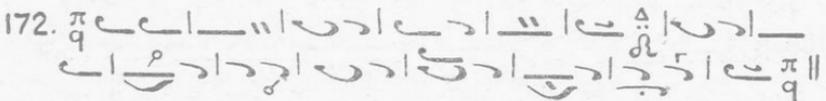
Ἄσμα μέ διέσιν εἰς τὸν φθ. Βου.

171.
 Προσ δεξαιτην δε ησιν η μων ο κα θη μενοςεκ δε ξι
 (Ἀναστασιμα- τριον σ. 148)

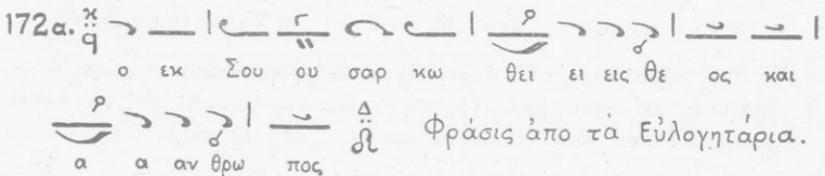
Ἴδε καὶ τὸ « Κύριε σῶσον τοὺς εὐσεβεῖς » Κ. Α. Ψάχου, λειτουργ. σ. 110.

171α
 Ου κε τι κωλυ ο με θα ξυ λου ζω ης την ελ
 πι δα ε χον τες του Σταυρου σου Κυ υ ρι ε
 (Εἰρημολόγιον σελ. 520)

Γυμνάσματα μέ διέσιν εἰς τὸν Γα καὶ ὕφεισιν εἰς τὸν Ζω.

172.

Φράσις μέ διέσιν εἰς τὸν Γα καὶ ὕφεισιν εἰς τὸν Ζω.

172α.
 ο εκ Σου ου σαρ κω θει ει εις θε ος και
 α α αν θρω πος Φράσις ἀπο τὰ Εὐλογητάρια.

Σημ. Ἄσμα μέ ὕφεισιν εἰς τὸν φθ. Ζω καὶ διέσιν εἰς τὸν φθ. Γα εἶναι καὶ τὸ Χριστὸς ἀνέστη, τὸ σὺνηθες.

σι ασ την σε κυ η σα σαν και τει χος ασ φα λει ει ασ και

θυ ραν με τα νοι οι ασ τοις κραυ γα α ζου σιν ε δει ξας

ο των Πα τε ρων η μων Θε ος ευ λογη τος ει

(Κατὰ τὸ Ἀναστασιματᾶριον, σελ. 577).

Σημ. Κατὰ τριφώνιαν ψάλλονται ἐπίσης : Τὸ « ἀλληλούϊα » τῆς ἀκολουθίας τοῦ Νυμφίου. (Μουσ. Ἐγχειρ. σ 115), οἱ Παρακλητικοὶ Κανόνες, ὁ μικρὸς καὶ ὁ Μῆγας (Ἀναστασιμ. σ 566 καὶ 583), οἱ Κανόνες « Ἀρματηλάτην Φαραῶ ἐβύθισε » (Ἀναστασιμ 403 καὶ Εἱρμολ. 501), « Ὑγράν διοδεύσας ὡσεὶ Ξηράν » (Εἱρμολ. 101), « Σταυρὸν χαράξας Μωσῆς » (Εἱρμολ. 95 καὶ 245), τὸ ἀπολυτίκιον τῆς Πεντηκοστῆς « Εὐλογητὸς εἶ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν » καὶ τὸ Κοντάκιον « Ὅτε καταβάς » (Λειτουργία Κ. Α. Ψάχου, σ. 72), τὸ « Κύριε τῶν δυνάμεων » (Μουσικὸν Ἀνθολογ Κ. Χριστοπούλου, σ. 250), τὸ « Τὸν οὐρανοφάντορα τοῦ Χριστοῦ » καὶ ἡ πρὸς αὐτὸ ψαλλομένη « Τιμιωτέρα » (Ἱ. Ὑμνωδία, Ἱ. Θ. Σακελλαρίδου, ἔκδ 1902, σ 363) καὶ πολλὰ ἄλλα Παραδείγματα ἐναλλαγῆς τῶν βάσεων δ_2 καὶ δ_1 εἶναι αἱ Καταβασίαι « Σταυρὸν χαράξας Μωσῆς » (Εἱρμολόγιον σ. 245) καὶ ὁ Μῆγας Παρακλητικὸς Κανὼν (Ἀναστασιματᾶριον σελ 590).

Διαρκῆ σημεῖα ἀλλοιώσεως (♀ ♂)

174. Ἡ διαρκῆς ὑφesis (♀) τίθεται εἰς τὸν Κε καὶ ἀπαιτεῖ τὸν φθόγγον Ζω ἐν ὑφέσει.

Ἡ φράσις :

 ε πι ταις ι τε ε ε ε αις εν με ε

σ ε σω ω α αυ τη ης ἀποδίδεται διὰ τῆς συνήθους ὑφέσεως ὡς ἐξῆς :

(Ἐκ τοῦ πολυελέου « ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαβυλῶνος » Χουρμουζίου Χαρτε-
 φύλακος, Μ. Ἐγχειρ. σ. 608.)

174α. Ἡ διαρκῆς δίεσις (δ) τίθεται εἰς τὸν Γα καὶ ἀπαιτεῖ τὸν φθ. Βου ἐν δίεσει.

Ἡ φράσις : κ.τ.λ. ἀποδίδεται διὰ τῆς ἀπλῆς διέσεως ὡς ἑξῆς :

174β. Ἄλλαι φράσεις με ἀναλελυμένην τὴν διαρκῆ δίεσιν εἰς ἀπλᾶς [δίεσεις.] Ἀναστασιμ. 108.

Τὸν σταυ ρον σου οὐ τὸν τι μι ον

Χα ρας τα πα αν τα α α πε πλη η η ρω ται

Θε ος υ παρχων α α ναλ λοι οι οι ω τος

174γ. Ἄσμα με διαρκῆ δίεσιν (δ) καὶ ὕφεισιν (φ) καὶ λύσιν τῆς ὕφεισεως.

Χριστὸς ἀνέστη, παλαιότερον (Τὸ τῆς εἰσόδου).

Χρι στο ος α νε ε ε ε στη η εκ νε ε ε ε κρων θα α

να α τω θα α να α το ον πα τη η η σα α α α ασ

και τοι οἰς ε εν τοις μνημα σι ζω ω ην χα ρι σα α με ε

νο ο ο ο ο ο ο ο ο ος

(Ἄγαθ. Κυριαζίδου, Δύο μέλισσαι, Τ. Α' σελ. 198, ρῦθμισις Κ.Π.).

ΔΙΑΦΟΡΑ ΓΥΜΝΑΣΜΑΤΑ

Έφαρμογής τῶν χαρακτήρων τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἐκφράσεως ὡς καὶ τῶν στοιχειωδῶν κανόνων τῆς ὀρθογραφίας.

Διαφορὰ γραφῆς τριῶν ἰσοδυνάμων καταβάσεων.

α)		β)		γ)	
ἦ		ἦ		ἦ	
	το το το		το ο το		το οο

175.

Φράσεις μὲ τὴν β' περίπτωσιν (το - ο - το) π_q $\underline{\quad}$

176.

Εἰρημολόγιον
σελ. 511.

Σημ. Ὅμοια παραδείγματα εἶναι: τὰ Προσόμοια: « Ὡς γεν. ναῖον ἐν μάρτυσιν », « Ἐδωκας σημειωσιν », « Ὁ ἐξ ὑψίστου κλη. θείς », « Τί ἡμᾶς καλέσωμεν », « Οἱ μάρτυρές σου Κύριε », « Κύριε εἰ καὶ κριτηρίῳ παρέστης », « Ὁ ἐν Ἐδέμ Παράδεισος » κ. ἄ. Ἐπίσης ὁ Κανὼν « Ἀνοίξω τὸ στόμα μου (ἐν ἀρχῇ), πολ. λὰ ἄλλα καὶ:

ἦ θ': Ῥοδὴ τῆς Ὑπαπαντῆς (ὁ φθόγ. Ζω ἐν ὑφέσει) Μ. 3 χ.

177.
 Θε ο το ο κε η η ε ε λ πι ι ι ις παντων
 τω ω ων Χρι στι ι α α νων Σκε πε φρ σ σ ρει
 φυ υ λατ τε ε ε ε του ουσ ελ πι ι ι ζον
 Κατὰ τὸ Εἰρμολόγ. σ. 320.
 τα ας ει εις σε

Ἄσμα (κατὰ τὴν γ' περίπτωσιν) (το - ο - ο) Μ. 4 χ.

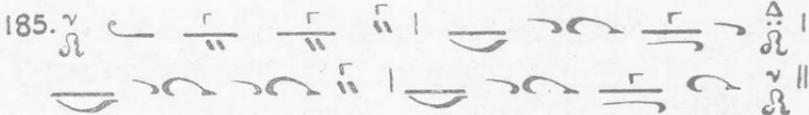
178.
 Τον Προ φη η την δι ε σω σας εκ του κη η τους φι
 λαν θρωπε κυ με του θυ θου των πται σμα α των α να γαγε
 δε ε ο ο μαι
 Εἰρμολόγιον, σ. 403.

Ἄσμα κατὰ τὰς δύο περιπτώσεις (καὶ)

178α. (Ἐγχειρ 222).
 Ἐν αν θρω ω ποι ο ις ε ε ευ δο ο κι α α
 (Σημ. ἴδε καὶ τὸ « Στερωθήτω ἡ καρδίᾳ μου » Εἰρμολόγ σ 260).

Γύμνασμα ὀρθογραφικόν ()

Τὸ ὀλίγον ὅταν ακολουθῆται ἀπὸ συνεχῆς ἑλαφρὸν λαμβάνει
Παράδειγμα μὲ ψηφιστὸν καὶ ἀντικένωμα. Μ. 3 χ.

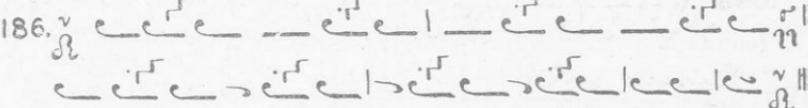
185.

Δυσκολώτερα ρυθμικά γυμνάσματα

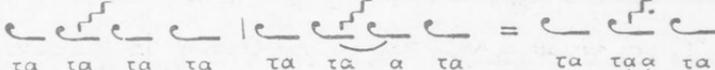
Σύμπτυξις τριγόρου εἰς δίγορον παρεστιγμένον.

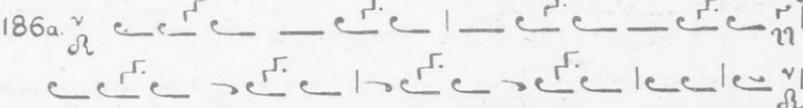
α!) ἡ ἀπλῆ ἄριστερά =

τα τα τα τα τα α τα τα ταα τα τα

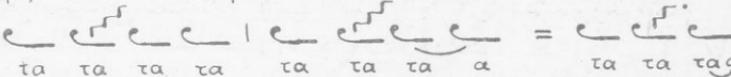
186.

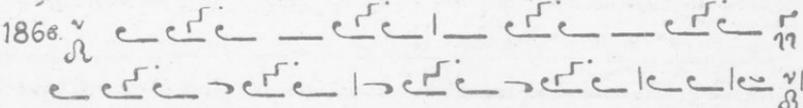
β!) ἡ ἀπλῆ εἰς τὸ μέσον =

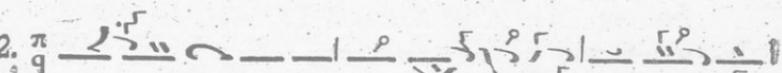
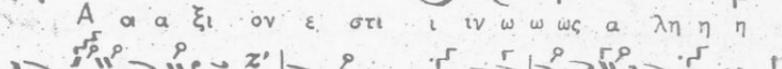
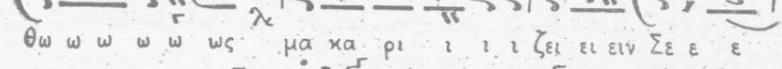
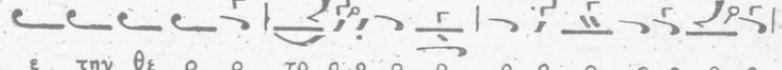

τα τα τα τα τα τα α τα τα ταα τα

186a.

γ!) ἡ ἀπλῆ δεξιὰ =

τα τα τα τα τα τα τα α τα τα ταα

186β.

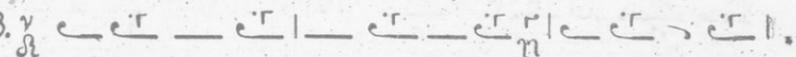
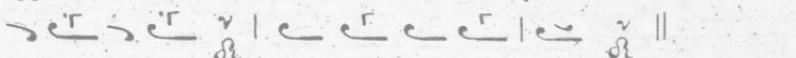
192. π π
 Α α α ξι ον ε στι ι τιν ω ω ως α λη η η
 λ
 θω ω ω ω ως μα κα ρι ι ι ι ζει ει ει ν Σε ε ε
 π
 ε την θε ο ο το ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο
 π
 κο ο ο ο ον π (Ἄξιόν ἐστι τοῦ πλαγίου πρώτου, 1.
 ὕμνωδια Ι. Θ. Σακελλαρίδου).

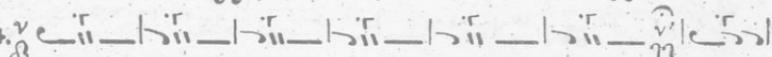
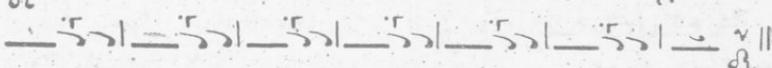
Παρεστιγμένα γοργά.

α.) $\frac{2}{4}$ $\frac{\Gamma}{4}$ β.) $\frac{3}{4}$ $\frac{\Gamma}{4}$ γ.) $\frac{1}{4}$ $\frac{\Gamma}{3}$

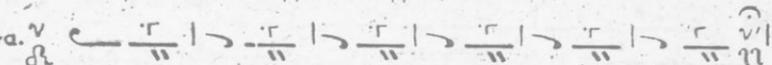
*1) Εἰς τὴν α' περίπτωσιν τὸ ἴσον καὶ τὸ ὀλίγον ἔχουν τὴν αὐ-
 τὴν χρονικὴν ἀξίαν, διότι ἕκαστον δαπανᾷ τὰ $\frac{2}{4}$ τοῦ χρόνου.
 Εἰς τὴν β' περίπτωσιν τὸ ἴσον λαμβάνει τὰ $\frac{3}{4}$ καὶ τὸ ὀλίγον
 $\frac{1}{4}$ τοῦ χρόνου, εἰς δὲ τὴν γ' τὸ ἀντίθετον, ἦτοι τὸ ἴσον $\frac{1}{4}$ καὶ τὸ ὀ-
 λίγον $\frac{3}{4}$.

Γύμνασμα τῆς β' περιπτώσεως ($e \Gamma = \text{musical note}$)

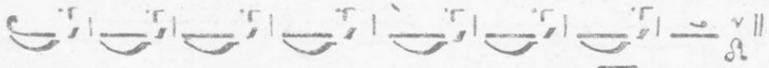
193. γ γ

194. γ γ

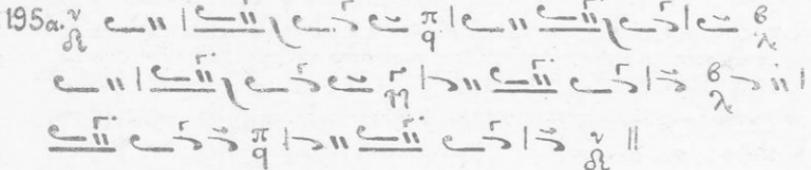
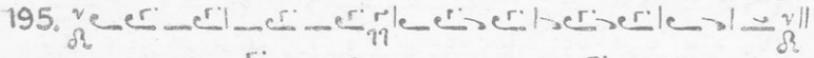
Τὸ αὐτὸ μὲ συνεπιτυγμένην γραφήν.

194a. γ γ

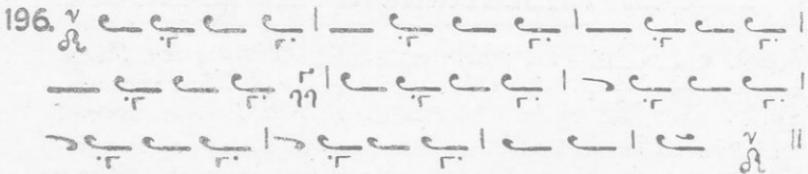
* 1) Ἰδε Χρυσάνθου, θεωρητ § 122. Ἡ θεωρία τοῦ Φωκαέως περὶ συμ-
 πτυξέως διγόργου εἰς γοργὸν μὲ ἀπλὴν δὲν εἶναι ἀπολυτῶς ἀκριβής.

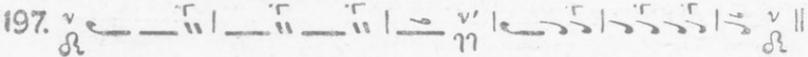
Γύμνασμα τῆς γ' περιπέσεως (ε ε =)

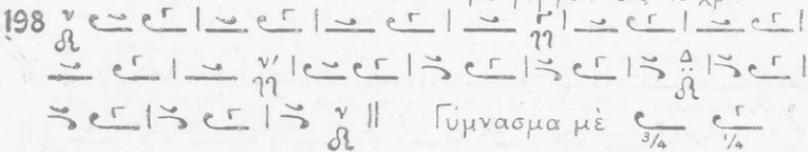
Γύμνασμα μικτόν ε ε και ε ε

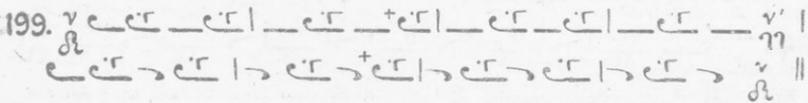
*Η Κλίμαξ μέ παρεστιγμένα γοργά M. 2 χ.

Γύμνασμα μέ $\frac{1}{2}$ ε $\frac{1}{2}$ 'Ο πρώτος χαρακτήρ μέ κλάσμα θά ἐπιτελοθῆ εἰς $\frac{1}{2}$ χρόνον, ὁ β' μέ γοργόν εἰς $\frac{1}{2}$ χρ

'Ο πρώτος χαρακτήρ ἔχει τὰ $\frac{3}{4}$ τοῦ χρόνου, ὁ δὲ β' το $\frac{1}{4}$

200. ΧΡΩΜΑΤΙΚΑ ΤΕΤΡΑΧΟΡΔΑ ΚΑΙ ΦΘΟΡΑΙ

Εἰς τὰς μελωδίας τῶν διατονικῶν ἤχων (α', πλ. α', δ', πλ. δ') ὡς καὶ τῶν ἑναρμονιῶν (γ' καὶ βαρέως), τὰς ὁποίας δύναται εἶδε χερῶς νὰ ψάλλῃ ὁ περατῶσας τὰς ἀσκήσεις τῆς παρουσίας μεθόδου μαθητῆς, ἀπαντῶσι γραμμαὶ ψαλλόμεναι κατὰ τὸ χρωματικὸν γένος, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάγονται δύο ἤχοι: (ὁ β' καὶ πλ. β'). Βάσις τῶν κλιμάκων τῶν δύο τούτων ἤχων εἶναι τὰ χρωματικὰ τετράχορδα, σχηματιζόμενα ἐκ τῶν διατονικῶν διὰ τῶν σημείων τῆς ἀλλοιώσεως, τὰ ὁποῖα ἀντικαθιστῶσιν αἱ φθοραὶ, σημεῖα ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τοὺς γνώμονας καὶ τοὺς ὄπλισμούς τῆς Ἑὐρωπ. μουσικῆς.

Τὸ χρωματικὸν τετράχορδον τοῦ πλ. β'

σχηματίζεται ἐκ τοῦ διατονικοῦ *1. $\pi - \alpha$, ἐὰν βαρύνωμεν δι' ὑφέσεως τὸν φθ. Βου καὶ συγχρόνως ὀξύνωμεν διὰ διέσεως τὸν φθ. Γα (Χρυσάνθου θεωρητικὸν § 356) ὁπότε ἐχομεν τὴν ἐξῆς σειρὰν διαστημάτων: Ἡμιτόνιον, τριημιτόνιον, ἡμιτόνιον. *2.

Φθοραὶ τοῦ πλ. β' εἶναι: Θ (διὰ τὴν ἀρχ. τοῦ τετραχ.) ρ (διὰ τὸ κλίμαξ τοῦ πλ. β' με δύο χρωματ. τετράχορδα (με τὰς χρωμ. μαρτυρίας) ^{τέλος}).

α'. τετράχορδον		Διαζευκτικὸς		β'. τετράχορδον		
Ἡμιτόν.	Τριημιτόνιον	Ἡμιτόν.	Τόνος Μείζων	Ἡμιτόν.	Τριημιτόνιον	Ἡμιτόν.
π	ρ	σ	τ	κ	λ	ν π'

*1. Τὰ διαστήματα τοῦ διατονικοῦ τετραχόρδου ἐκ τοῦ Νη παρίστανται δι' ἀριθμῶν ὡς ἐξῆς: Κατὰ τὸν Χρυσάνθον $\chi - \pi$ τόνος μείζων (12), $\pi - \rho$ τόνος ἐλάσσων (9) καὶ $\rho - \sigma$ τόνος ἐλάχιστος (7). Κατὰ τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ 1881: 12-10-8 καὶ κατὰ τὴν συγκεκριμένην διαίρεσιν τῆς Ἑὐρωπαϊκῆς εἰς τόνους καὶ ἡμιτόνια: 12-12-6.

*2. Τὰ διαστήματα τοῦ χρωματικοῦ τετραχόρδου παρίστανται δι' ἀριθμῶν ὡς ἐξῆς: Κατὰ Χρυσάνθον: $\pi - \rho$ (7), $\rho - \sigma$ (18), καὶ $\sigma - \tau$ (3). Κατὰ τὸν κ. Ψάχον 6-20-4, καὶ κατὰ τὴν Ἑὐρωπαϊκὴν: 6-18-6.

Προετοιμασία χρωματικής μελωδίας

201.

Τοῦτο γράφεται διὰ μιᾶς φθορᾶς ὡς ἐξῆς :

201α.

Παράδειγμα χρωματικής φράσεως ἐν διατονικῇ μελωδίᾳ ἐκ τοῦ Πα διὰ τῆς φθορᾶς (ϖ)

202.

Συν αν θρω ποιερ γα ζο με νοις την α νο μι ι αν και ου

μη συν δυ α σω με τα των ε κλε ιτων αυτων Ἀναστασιμ. σ. 2.

Ἰδε σελ. 3 α πεσοῦνται ἐν ἀμφιβλήστρω αὐτῶν οἱ ἁμαρτωλοὶ ».

Ἄτερον παράδειγμα ἐκ τοῦ Δι (διὰ τῆς φθορᾶς ρ)

202α.

α α φε σιν α α μαρ τι ι ι ω ω ν δι ι α της

α α να στα α α σε ε ε ε ως Ἀναστασιμ. σ. 388.

Σημ. Παράδειγμα χρωματικῶν φράσεων ἐκ τοῦ Πα (διὰ τῆς φθ. ϖ) καὶ ἐκ τοῦ Δι (διὰ τῆς φθ. ρ) εἶναι ὁ ἀΐστιχος τοῦ « Μακάριος ἄνθρωπος » τοῦ Μανουήλ (Μ. Ἐγχείρ. 14).

203. Χρωματικὸν τετράχορδον τοῦ Β' ἤχου.

Τοῦτο σχηματίζεται ἐκ τοῦ διατονικοῦ $\frac{\Delta}{\Delta}$ - $\frac{\nu}{\nu}$, ἐὰν βαρύνωμεν τὸν φθ. Κε διὰ μιᾶς ὑφέσεως, ὅποτε ἔχομεν τὴν ἐξῆς σειρὰν διαστημάτων :

Τόνος ἐλάχιστος, τόνος ὑπερμείζων καὶ τόνος ἐλάχιστος.*1.
Φθοραὶ τοῦ Β' ἤχου εἶναι αἱ ἐξῆς δύο: \ominus (διὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ τετραχόρδου), καὶ ρ (διὰ τὸ τέλος).

Κλίμαξ τοῦ Β' ἤχου εἰς Βυζαντινὴν καὶ Εὐρωπαϊκὴν.*2.

α' τετραχόρδον διατονικόν			Διαζευκτικὸς		β' τετραχόρδον χρωματικόν		
Μείζων	Ἐλάσσων	Ἐλάχιστ.	Μείζων	Ἐλάχιστ.	ὑπερμείζων	Ἐλάχιστ.	
δ	π	θ	γ	η	Δ	κ	
ρ	ϑ	λ	η	θ	ρ	σ	

Σημ. Ὁ φθόγγος ρ εἰς τὴν Βυζαντινὴν εἶνε ὑψηλότερος τοῦ La b κατὰ δύο κόμματα.

Προετοιμασία τοῦ χρωματικοῦ τετραχόρδου τοῦ Β' ἤχου.

203a. Δο ο ο ξα Πα α α τρι ι ι και υι υι ω και α

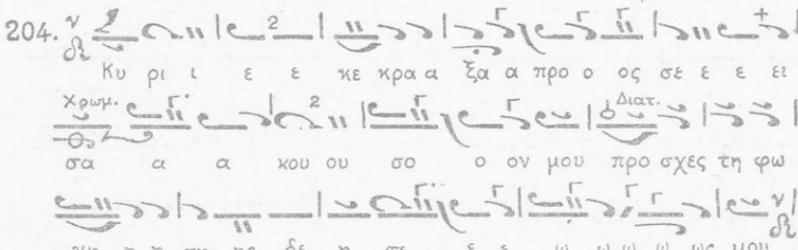
γι ι ω πνε ε ευ μα τι Γράφεται διὰ μιᾶς φθοραῆς ὡς ἐξῆς:

Δο ο ο ξα Πα α α τρι ι ι και υι υι ω και α

γι ι ω πνε ε ευ μα τι (Ἀναστασιμ. σ. 61).

*1 Τὰ διαστήματα τοῦ κυρίου τετραχόρδου τοῦ Β' ἤχου παρίστανται δι' ἀριθμῶν ὡς ἐξῆς: Κατὰ τὸν Χρύσανθον: Δ - ρ τόνος ἐλάχιστος (7), ρ - σ τόνος μείζων (12) καὶ σ - ν τόνος ἐλάχιστος (7). Κατὰ τὸν κ. Ψάχον: 8-14-8 καὶ κατὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν 6-18-6.
 *2. Τὸ α' τετραχόρδον τοῦ Β' ἤχου Νη-Γα εἶναι ἄλλοτε μὲν διατονικόν (12-9-7), ἄλλοτε δὲ χρωματικόν (7-14-7) ὅμοιον τοῦ Δ - ν .

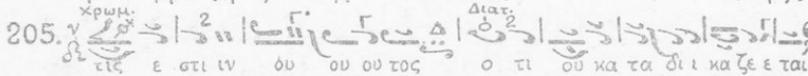
Παράδειγμα χρωματ. φράσεως ἐν διατον. μελωδία ἐκ τοῦ Δι (διά τῆς φθορᾶς -θ).

204.

 Κυ ρι ι ε ε κε κρα α ξα α προ ο ος σε ε ε ει
 σα α α κου ου σο ο ον μου προ σxes τη φω
 νη η η τη ης δε η σε ε ε ω ω ω ως μου

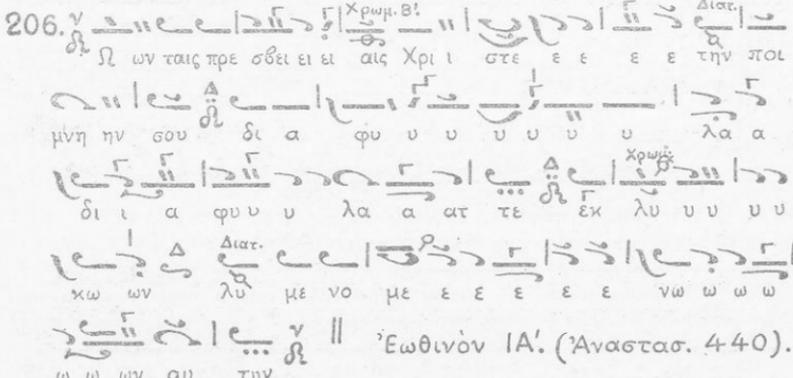
(Ἀναστασιμ. 382). Σημ. Ἴδε αὐτόθι σ. 383 « Ἐπαρσις τῶν χειρῶν μου » — σ. 421, « Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις » — σ. 426, « τὴν πρὸς τὸν πατρῶον κληρὸν » (Ἡ' Ἐωθινόν) καὶ ἄλλα.

Παράδειγμα χρωματ. φράσεως Β' ἤχου ἐκ τοῦ Κε (διά τῆς φθορ. ς).

205.

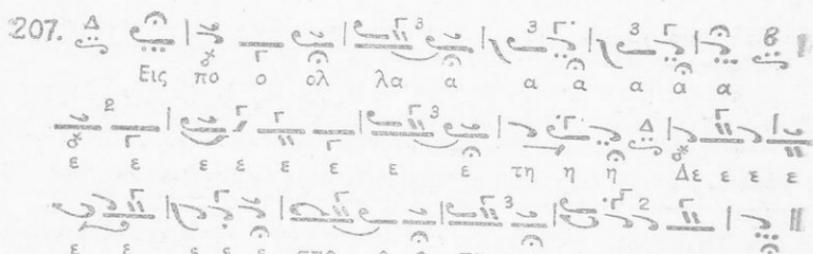
 τίς ε στι νν ου ου ου τος ο τι ου κα τα δι ι κα ξε ε ται

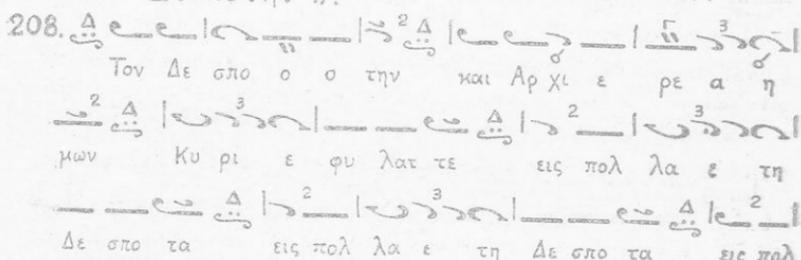
Παράδειγμα χρωματ. φράσεων Β' καὶ πλ. Β' ἐν διατον. μελωδία.

206.

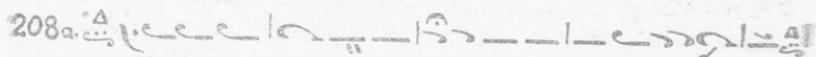
 Ω ων ταις πρε σθει ει ει αις Χρι ι στε ε ε ε ε την ποι
 μνη ην σου δι α φυ υ υ υ υ υ υ λα α
 δι ι α φυ υ υ λα α ατ τε εκ λυ υ υ υ υ
 κω ων λυ με νο με ε ε ε ε ε νω ω ω ω
 ω ω ων αυ την Ἐωθινόν ΙΑ'. (Ἀναστασ. 440).

Ἄσματα Β' ἤχου, ἐκ τῶν ἀπαραιτήτων εἰς τοὺς ἱεροσπουδαστάς. « Εἰς πολλὰ ἔτη », ψαλλόμενον εἰς τὴν

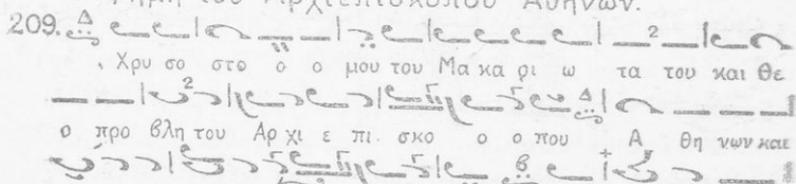
207.
 Εἰς πο ο ὄλ λα α α α α α
 ε ε ε ε ε ε ε ε τη η η Δε ε ε ε
 ε ε ε ε ε σπο ο ο τα α α α α α
 «Τὸν Δεσπότην».
 Κ.Α.Ψάχου Λειτουργία σ. 1.

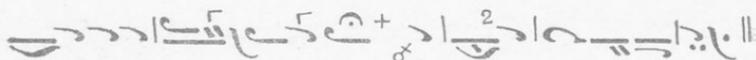
208.
 Τὸν Δε σπο ο ο την και Αρχι ε ρε α η
 μων Κυ ρι ε φυ λατ τε εις πολ λα ε τη
 Δε σπο τα εις πολ λα ε τη Δε σπο τα εις πολ
 λα ε τη Δε ε σπο τα α α α τῆ ῥιζαρείψ.

Τὸν εὐλογοῦντα.

208a.
 Τὸν ευ λο γου ου συν τα και α γι α ζον τα η μας
 κ.τ.λ. ὡς εἰς τὸν ἀνωτέρω ἀριθμὸν 208.

Ἡ φήμη τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν.

209.
 Χρυ σο στο ο ο μου του Μα κα ρι ω τα του και θε
 ο προ βλη του Αρχι ε πι σκο ο ο που Α θη νων και
 πα σης Ελ λα α α α α α δος η μων δε πα

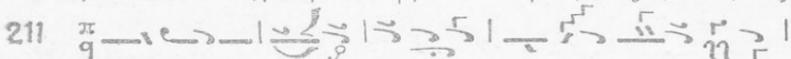
τρος και Παι με να α αρ χου [♂] λα τα ε ε ε τη

Σημ. Ὁ τύπος οὗτος, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόδειγμα φή-
Μητροπολίτου οἰασθηποτε Ἐπαρχίας, τροποποιούμενος ἀναλόγως.

210 Φθοραὶ ἑναρμονίου γένους.

Ἡ φθορὰ ρ, τίθεται εἰς τὸν φθόγγον Ζω καὶ ἐνεργεῖ ὡς
διαρκῆς ὑφesis δι' ὅλους τοὺς φθόγγους Ζω τοῦ ἄσματος (ἐκ-
τός ἐάν λυθῇ δι' ἄλλης φθορᾶς). Ἀπαντᾷ εἰς μελωδίαν τῆ
Γ' ἤχου, τοῦ Α' τοῦ πλ. Α' καὶ τοῦ Ἐναρμονίου Βαρέου ἤχου.
Κατὰ τὸν Χρῦσανθον τὸ διάστημα Κε-Ζω^ρ εἶναι τέταρτον
τοῦ τόνου, § 335.

Φράσις Α' ἤχου μὲ ἑναρμόνιον φθορὰν ρ (Ζω ὑφesis).

εν τωκερα γε ναι με προ ος σε ε ε ε ε ε ει

σα κου σο ον μου Κυ υ υ υ ρι ι ι ι ε ^π Αναστα. σιμ. I.

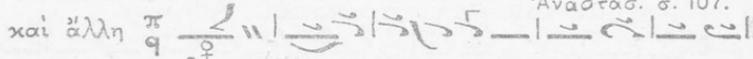
Φράσις Γ' ἤχου μὲ ἑναρμ. φθορ. εἰς τὸν Γα (ὁ φθ. Βου ὕψωμ.)

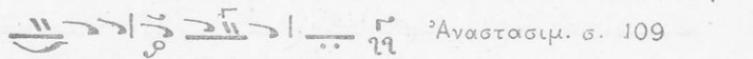
Δο ξα ζω του ου Πα α τρο ο ος και

του ου Υι ου ου τη ην δυ υ υ να α α α μιν ^π Αναστασ. σ. 107.

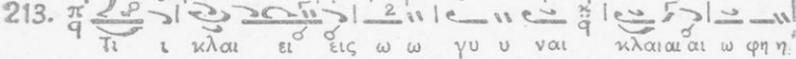

και ἄλλη ^π δω ω ρου με νος η η η μιν το με γα

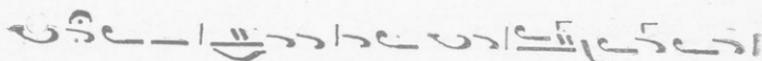

ε ε ε ε λε ε ος ^π Αναστασισμ. σ. 109

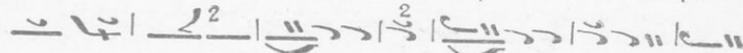
Φράσις μὲ τὴν ἑναρμ. φθορ. εἰς τὸν φθόγ. Ζω.

τι ι κλαι ει εις ω ω γυ υ ναι κλαι αι ω φη η

σι ι ο τι η η η ραν τον Κυρι ο ο ον μου του

τα φου και ουκ οι οι οι δα που ου ου ε θη η κα α

Π (Άναστας σ. 114). ὁμοιον ἴδε «τὴν
αν α α α αυ το ον ἀφλέκτως τὸ πῦρ τῆς Θεότητος» σ. 138.

Παράδειγμα με ρ εἰς τὸν Γα καὶ εἰς τὸν Ζω, ἴδε τὸ « Πρὸς
σέ ὀρθρίζω » Ἄναστας. σ. 134.

Ἐτερον παράδειγμα με τὴν ἔναρμ. φθορὰν τοῦ Ζω καὶ λῦσιν
αὐτῆς.

214. $\frac{x}{q}$ $\frac{x}{q}$

Και σαρκ ο φ ο ο ο ρ ο ος ω ω ω φθη εν ε

Ξο ο ο δω ω θε ε ε ος (Άναστας: σ. 137)

Ἀγαπήσω σε Κύριε ἢ ἰσχύς μου (με Ζω^ρ)

215. $\frac{r}{q}$ $\frac{r}{q}$

Α γα πη σω σε ε Κυ ρι ι ε ε ε ε η η

ι σχυ υ υ υ υ υς μου Κυ ρι ι ος στε

ρε ε ω ω ω μα α α α μου και κα τα φυ

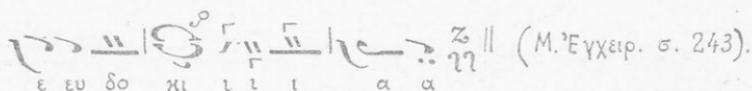
γη η μου και αι ρυ υ υ υ στη η ης μου ου ου

(Ἄγ. Κυριαζίδου, ἔν ἄνθος 98. Δύο μέλισσαι, Τ. Β'. 490).

Ἐναρμόνιος φθορὰ (Ζω^ρ) εἰς μελωδίαν τοῦ πλ. Α'.

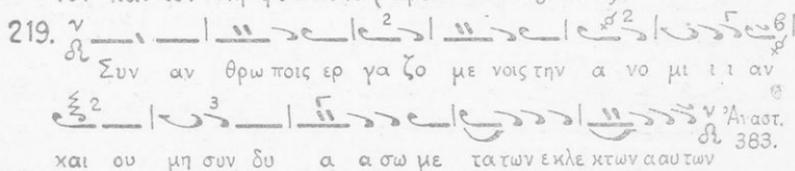
216. $\frac{x}{q}$ $\frac{x}{q}$

Ρυ σαι με εκ των κα τα δι ω κον των με

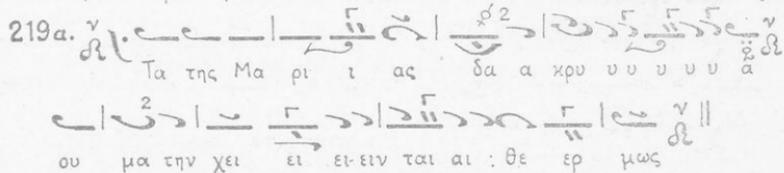
 (Μ. Έγχειρ. σ. 243).

Ἴδὲ καὶ « Ἄξιόν ἐστιν » τοῦ αὐτοῦ, εἰς Βαρὺν ἔναρμ. (Ἄνθος 335).
 Εἰδικαὶ φθοραὶ (Χρόαι) ρ — θ ρ (Χρυσάνθου § 265)

Ἡ φθορά αὕτη ρ εἶναι χρωματική· τίθεται ἐπὶ τοῦ φθ. Δι καὶ ἀπαιτεῖ τὸν Γα ἐν διέσει, τὸν Βοῦ φυσικόν, τὸν Πα ὑψωμένον καὶ τὸν Νη φυσικόν. (Χρυσάνθου § 380).

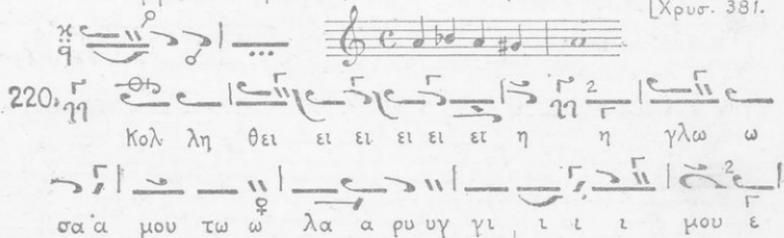
219. Ἄναστ. 383.

Ἔτερον παράδειγμα: Ἄρχῃ τοῦ Η' Ἑωθινοῦ (Ἄναστασιμ. 425).

219α.

Ἔτερα παραδείγματα ἴδε: Ἄναστασιματάριον, σ. 384, σ. 385, σ. 39, σ. 393, σ. 433, σ. 435,

Ἡ φθορά αὕτη θ εἶναι ἑναρμόνιος· τίθεται ἐπὶ τοῦ φθ. Κε καὶ ἐνεργεῖ ὡς ὑφεςις μὲν διὰ τὸν φθ· Ζω, ὡς διέση δὲ διὰ τὸν Δε. [Χρυσ. 381.

220.

α α αν μη η η σου ου μνη η η σθω ω ω ω

 ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω ω αλ λη

 (Μ. Ξγχειρ. 611).

 λου ου ου ι ι ι ι ι ι α

‘Η φθορά αὐτῆς εἶνε ἐναρμόνιος· τίθεται ἐπὶ τοῦ Δι καὶ ἐνεργεῖ ὡς διέσεις τοῦ φθ. Γα. (Χρυσάνθου. § 382).

Παράδειγμα

221. Ἦχος Δ.

 Δο ξα σοι Κυ υ ρι ι ι ι ι ε ε

 Δο ο ξα α α σοι οι οι οι οι οι οι

Σημ. Ἴδε καὶ Μ. Ξγχειρίδιον, σελ. 372 καὶ φράσεις Πολυελέου Χουρμουζίου, σελ 612 καὶ 613. Κ Ψάχου Λειτουργία σ. 129.

222. Χρονικὴ ἀγωγή. (Χρυσάνθου § 196 - Κρηπίς σ. 27).

Σημεῖα βραδείας ἀγωγῆς

Σημεῖα ταχείας ἀγωγῆς

$\overline{\chi}$ = βραδεῖα, $\overline{\chi}$ = βραδυτάτη

$\overline{\chi}$ = γοργή, $\overline{\chi}$ = ταχεία

‘Εως ὅτου ἐκτελεσθῆ εἰς χρόνος τῆς βραδυτάτης ἀγωγῆς $\overline{\chi}$, θὰ ἐκτελεσθοῦν 2 διὰ τῆς βραδείας $\overline{\chi}$, τέσσαρες διὰ τῆς γοργῆς $\overline{\chi}$, καὶ ὀκτὼ διὰ τῆς ταχείας $\overline{\chi}$. π.χ.

‘Η φράσις $\overline{\chi}$

 διὰ τῆς $\overline{\chi}$ θὰ ἐκτελεσθῆ

 διὰ τῆς $\overline{\chi}$ ” ”

 καὶ διὰ τῆς $\overline{\chi}$ ” ”

ΚΡΙΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

“ΜΕΛΩΔΙΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ,”

“Η μέθοδος ὑμῶν προσφέρει μεγίστην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, διότι συστηματοποιεῖ τὸ μάθημα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς.

Ἀθήνα 15-12-1928

Ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος

Ἀπόσταγμα βαθείας γνώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας μουσικῆς, γνώσεως ἐνηρμονισμένης πρὸς εὐρείαν καὶ δαφυλῆ μουσικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν μόρφωσιν.

Πάσα ᾠα

Λεωνίδας Ἰω. Φιλίππου

Διευθυντῆς Θερησκευμάτων Ὑπουργείου Παιδείας

«Μετ’ ἐξαιρετικῆς ὄντως χαρᾶς ἔλαβον τὸ ἀξιόλογο ἔργον ὑμῶν, ὃπερ ἐπίστα- μένος ἀνέγνων, ἐκτιμήσας τὴν φιλοπονίαν καὶ τὰς γνώσεις ὑμῶν...».

Γ. Παπαδόπουλος

Μέγας Πρωτεύδικος τοῦ Οἴκου, Πατριαρχείου

«Ἐξ ἀπλῆς ἐπισκοπήσεως εἶδον, ὅτι πρόκειται περὶ μιᾶς εὐγενούς προσπαθείας, διὰ τὴν ὁποίαν σὰς συγχάριω ἀπὸ καρδίας...»

Δελεφί 18/16 Ὀκτωβρίου 1928

Κ. Α. Ψάχος

«Θεωρῶ τὸ ἔργον σας ὡς πρόοδον διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν περὶ τὴν σπουδὴν τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς καταγινόμενων καὶ σὰς συγχάριω ἀπὸ καρδίας.»

Ν. Κανακάκης

Πρωτοψάλτης τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν

«Βιβλίον μεθοδικώτατον, μέλλον νὰ ἐξυπηρετήσῃ σπουδαίως τὴν μουσικὴν μας ἐκπαίδευσιν.

Φ. Α. Ταμπουράς

Πρωτοψάλτης τῆς Μητροπόλεως Πειραιῶς

«Εἶμαι εὐχαριστημένος ἐκ τοῦ μουσικοῦ πονήματός σας.»

Ἄγιον Ὅρος 28 12-1928

Γέρων Συνέσιος Σταυρενικητιανὸς

«Μὰς χαρίσατε θαυμάσιον δείγμα τῆς μεγάλης σας ἰκανότητος καὶ εὐσυνειδή- του ἐργασίας.»

Ἀθήνα 3 1-29

Γ. Σωτηρίου

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου—Ἀκαδημαϊκὸς Διευθυντῆς τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου

Τὸ τελευταῖον σας βιβλίον, μετὰ τσαυτῆς μεθοδικότητος συντετομημένος, ἐρχε- ται νὰ πληρώσῃ θεμελιώδη ἔλλειψιν διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς πατρῴου ἡμῶν μουσικῆς.

Π. Ι. Μπρατσίωτης

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου

Τὰ μελωδικὰ σας ἀσκήσεις θεωρῶ ἔργον θαυμάσιον.

Ἱεροσολῆμ 8-9 29

Ι. Μουσικίδης

Πρωτοψάλτης τοῦ Παναγίου Τάφου

«Ἡ ἐργασία ὑμῶν δὲν συμπληροῖ ἀπλῶς—κατὰ τὴν τετριμμένην πλέον ἔκφρα- σιν—κενὸν μόνον, ἀλλ’ ἀποτελεῖ αὐτόχρημα μίαν ἀπαρχὴν τῆς εὐμεθοδού διδασκα- λίας τῆς μουσικῆς τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας καὶ διαπιστῶ, ὅτι τὰ μέγιστα θέλει διευκολύνει τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν ἐνμάθησιν ταύτης... Συνέστιος ἤδη τὴν εἰσαγωγήν τοῦ πονήματος ὑμῶν εἰς τὴν ὑπ’ ἐμὲ ἐν τῷ Ὁδῆφ Σχολῆν τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς.»

6-1-1929

Γ. Ν. Παπᾶς

Καθηγητῆς τῆς Βυζ. Μουσικῆς ἐν τῷ Ὁδῆφ Ἀθηνῶν

«Νομίζω χρέως μου νὰ κάνω προσεκτικὸς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ ἀγαπητοῦ «Ἐθνους» ἐπάνω σὲ μιὰ σοβαρὴ ἀπόπειρα ἐκλαϊκείσεως τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς

μέ το τελευταίο βιβλίο του κ. Κ. Παπαδημητρίου· οι μελωδικές ασκήσεις είναι μία εισαγωγή εύληπτη, εύκολοδιάβαστη και μεθοδικώτατη στο διάβασμα της Βυζαντινής μουσικής γραφής, που είναι χρησιμώτατη για την εκμάθησή της στον καθένα που θά ήθελε να μπη στο νόημα της Έκκλησιαστικής μας μουσικής. ».

Έφην. «Έθνος» 3-12-1928

Μ. Καλεμπίρης

Διά του έργου τούτου μεταδίδονται κατά τρόπον λίαν παιδαγωγικόν εις τους μαθητάς αί διάφοροι μουσικοί έννοιαι, διά καταλλήλων δέ παραδειγμάτων, άττια έκάστοτε εις έφαρμογήν παρατίθενται, έμπεδούνται άυται άσφαλώς έν τή διανοία άυτών. Άπό τής άπόψεως ταύτης τό βιβλίον πληροί άπό πολλού ύφισταμένην έν τή διδασκαλία του μαθήματος τής Έκκλησιαστικής μουσικής λίαν άσθητήν έλλειψιν.

Ι. Μαργαζιώτης

Καθηγητής έν τώ Διδασκαλείω τής Μ. Έκπαιδευσεως
και έν τώ Ίρδειω Άθηνών

... Έμμαι πεπεισμένος, ότι πάντες μέν οι μετ' έπιστήμης άσχολούμενοι εις τήν έκκλησιαστικήν ήμών μουσικήν και οι κατανοούντες τήν μεγάλην έν τώ έθνικώ ήμών βίω σπουδαιότητα άυτής, θά επιδοκιμάσωσιν όσα μετά πολλής συνάσεως και εύθυκρισίας γράφετε έν τώ πρώτω ήμών έργω (Τό μουσικόν ζήτημα έν τή Έκκλησία τής Έλλάδος), πάντες δ' οι παιδαγωγικώς μεροφωμένοι καθηγητάι τής έκκλησιαστικής μουσικής θά είναι πρός ήμάς ευγνώμονες επί τώ δευτέρω (Μελωδικάί ασκήσεις Βυζαντινής μουσικής), διότι άληθώς παρεδώκατε εις χείρας άυτών ευμέθοδον, εύσύνοπτον, κάλλιστον πρός διδασκαλίαν έγχειρίδιον. Ευχόμαι δέ τό άξιολήγευτον παράδειγμά σας να μιμηθώσι και άλλοι συναδελφοί. Διότι μένον διά τοιούτων έμβριθών και δοκιμών δημοσιευμάτων ύπάρχει έλπίς να κινηθώσιν οι άρμόδιοι πρός όριστικήν λύσιν του μεγάλου έθνικου ζήτηματος τής έκκλησιαστικής ήμών μουσικής, εις λήψιν οσβαρών και άποτελεσματικών μέτρων, όια τοσοϋτον σαφώς και τοσοϋτον πειστικώς προτεινέτε έν τώ έξαιρέτω ήμών βιβλίω.

10-2-1929

Ε. Παντελάκης

Ευμέθοδον και πολύτιμον βιβλίον διά πάντα επιθυμούντα να μάθη τήν μουσικήν. Έγράφη κατά πρότυπα ευρωπαϊκά και επί τή βάσει των νεοτέρων παιδαγωγικών κανόνων τής διδακτικής.

Άρχ. Ευάγγελος Άντωνιάδης

δ. Θ. και Φ. Διευθυντής τής Ριζαρείου Έκκλ. Σχολής

«Όμολογουμένως τό σύγγραμμα τούτο είναι λίαν κατάλληλον διά τους διδασκόμενους τήν Βυζαντινήν μουσικήν».

3-12-28

Ν. Κ. Δασκαλάκης

Πρωτοψάλτης Μητροπόλεως και καθηγητής τής μουσικής
έν τή Ίερατική Σχολή Χαλκίδας

Τό έργον τούτο είναι πρωτότυπον και γνήσιον άποκύημα ύγιους φρονήματος.

27 11-28

Ίωάννης Δ. Κουκουλής

Καθηγητής τής Έκκλησιαστικής μουσικής
έν τή Ίερατική Σχολή Σάμου

Πρίν άκόμη μη άποστείλετε τās Μελωδικās ασκήσεις σας παρέδιδον έξ άυτών επί του πίνακος, άνακαλύψας ένα τοιοϋτον τόμον εις τήν Φιλοθεΐτου μαθητού. Τώρα, σās παρακαλώ, να μās άποστείλετε μερικά τεύχη διά να έφοδιάσω τους μαθητάς.

Καρφαί Άγίου Όρους 6-11-32

Κ. Γ. Νονέτας

Μουσικοδιδάσκαλος τής Άθωνιάδος Ίερατ. Σχολής

«Εύτύχημα διότι οι μαθηταί έφοδιάζονται με βιβλίον τόσο συστηματικόν».

Άρχ. Παρθένος Πελάκης

Διευθυντής τής Ίερατικής Σχολής Κερκύρας

«Υστερα άπό διδασκαλίαν 6 μηνών επί τή βάσει του βιβλίου ήμών θεωρώ καθήκον να σās συγχρωθώ διά τό πρωτότυπον τούτο έργον, του όποιου ή έν τή διδασκαλία χήσις θέλει δώσει λαμπρά άποτελέσματα, διότι ένθ' δέν άπομακρϋ-

νεται τοῦ σοβαροῦ χαρακτήρος τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, εἶναι συγχρόνως καὶ παιδαγωγικόν καὶ ἀπολύτως συγχρονισμένον.

28-4-29

Γ. Ὑφαντίδης

Καθηγητῆς τῆς Μουσικῆς ἐν τῇ Ἱερατικῇ Σχολῇ Λαρίας

Ἔδωσα εἰς τὰ παιδιὰ τὴν μέθοδόν σας· δὲν φαντάζεσθε πόσον ἡγαπήθη παρ' αὐτῶν. Τὴν διδάσκαο εἰς ὅλους ἀνεξαίρετως, διότι φαντάζομαι, πὼς θὰ δυναμώσουν πολὺ εἰς τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν παραλλαγήν.

Π. Σαββίδης

Καθηγητῆς τῆς μουσικῆς ἐν τῷ Πατρ. Ἱεροδί. Ἀλεξανδρείας

Ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι εἰργάσθητε πολὺ διὰ τὸ βιβλίον τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἰσήγαγον εἰς τὴν διδασκαλίαν.

Ι. Μαργαρίτης

Καθηγητῆς τῆς μουσικῆς ἐν τῇ Ἱερατικῇ Σχολῇ Ἄρτης

Ἐνα βιβλίον Βυζαντινόν, σὰν τὸ δικό σας, εἶναι ὄσας ἐν τῇ ἐρήμῳ, εἶναι παρηγορία, ἐνθάρρυνσις καὶ κρῖκος συνδετικὸς, εἶναι φῶς καὶ πρέπει πᾶς ψάλτης καὶ Ἑλλήνι νὰ τὸ λάβῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν του.

Ι. Παναγιωτέπουλος

Πρωτοψάλτης Μητροπόλεως καὶ Καθηγητῆς τῆς Ἱερατ. Σχολῆς Τριπόλεως

Ἐτὸ βιβλίον σας εἶναι ἄξιον ὑποστηρίξεως. Δὲν παρέλιπα νὰ τὸ συστήσω καὶ δὲν θὰ παύω εἰς τὸ μέλλον νὰ τὸ συνιστῶ.

Ἄρχιμ. Α. Θεοδώρου

Διευθυντῆς Ἱερατ. Σχολῆς Ἁγ. Ἀναστασίας

Μελετήσας τὴν μέθοδον ὑμῶν ἐπισταμένως ἔμεινα πολὺ εὐχαριστημένως διὰ τὸ πλῆθος τῶν μουσικῶν γυμνασμάτων καὶ τῶν ἐν αὐτῇ παραδειγμάτων καὶ σὺς ἐκφράζω τὰ ἀπειρά μου συγχαρητήρια.

Τρύφων Λαϊνάς

Διευθυντῆς τῆς μουσικῆς ἐν τῇ Ἱερατ. Σχολῇ Ἀμολιάδος

Ἡ γνώμη μου περὶ τοῦ βιβλίου σας εἶναι ἀρίστη. Τὸ βιβλίον σας ἐπλήρωσε μέγα κενὸν ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἐκπαιδεύσει.

Ἄλ. Θεράκης

Διευθυντῆς Καθηγητῆς τῆς Ἱερατ. Σχολῆς Σάμου

Οἱ μαθηταὶ μας ἔχουν ἀποκτήσει ἐν ὄραϊον βοήθημα διὰ τὴν σπουδὴν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ὁ διδάσκαλος τῆς μουσικῆς ἐν τῇ ἡμετέρῃ Σχολῇ ἔκρινεν αὐτὸ ὡς τὸ ἀρίστον τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων βιβλίων διὰ τὴν θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν γνῶσιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ ἀνοίξαν νέον δρόμον εἰς τὴν σπουδὴν αὐτῆς καὶ ἔχων πρὸς τοῖς ἄλλοις δύο πλεονεκτήματα, τὴν σαφήνειαν καὶ τὴν μεθοδικότητα.

Ἄρχιμ. Γερμανὲς Χατζηναέστης

Διευθυντῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς Μεσολογγίου

Διὰ τοῦ ἐναγχοῦ ἐκδοθέντος θεωρητικοῦ σου ἔταμες νέαν ὁδὸν καὶ διήνοιξας εὐεργάτους ὀρίζοντας ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τὴν ἐκτενῆ διὰ ἀρχαίων. Ὑπερέβης δὲ καὶ τοὺς παλαιότερους καὶ τοὺς νεωτέρους κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦτο· εἶσαι δὲ καὶ ταπεινόφρων καθ' ὅτι ἐλάβατε ὑπ' ὄψει καὶ τὰς γνώμας τῶν παλαιότερων ὅσον καὶ τῶν νεωτέρων. Δὲν εὐρίσκα λέξεις διὰ νὰ ἐγκωμιάσω τὸ ἔργον σας.

Δημ. Κερδερούμπας

Μουσικοδιδάσκαλος ἐν τῇ Ἱερατ. Σχολῇ Μεσολογγίου

Ἐτῇ προτάσει μου καὶ τῇ προθύμῳ ἐγκρίσει τῆς Διευθύνσεως τὸ μεθοδικώτατον βιβλίον σας εἰσήχθη ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς.

Ν. Ι. Καρυσιώτης

Πρωτοψάλτης νοῦ Νασοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ Καθηγητῆς τῆς Μουσικῆς ἐν τῇ Ἱερατικῇ Σχολῇ Κορινθῶν

Ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ μου ἐνταῦθα ἐθεώρησα καθήκον νὰ συστήσω τὴν λαμπρὰν μέθοδόν σας.

Δημ. Κερδερούμπας

Μουσικοδιδάσκαλος ἐν τῇ Ἱερατικῇ Σχολῇ Βελλῆς

«Τὸ ἔργον σας ὄντως ἐπλήρωσε μίαν ἔλλειψιν».

32 11-28

Ἀστέριος Γ. Στερεός
Καθηγητὴς τῆς Μουσικῆς ἐν τῷ Διδασκαλεῖῳ Θεολογικῆς

Τὸ βιβλίον σας πέρασ πολλὸ κατάλληλον διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

Ν. Δελλόπουλος

Καθηγητὴς τῆς Μουσικῆς ἐν τῷ Διδασκαλεῖῳ Ἀλεξ[άνδρου]

«Τὸ νέον ὑμῶν μουσικὸν ἔργον σημεῖοι σταθμὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Μουσικῆς. Εἶμαι δὲ βέβαιος ὅτι θὰ ἀποβῆ εἰς τὰς χεῖρας τῶν τε διδασκόντων καὶ διδασκόμενων λαμπρὸν μέσον τῆς εὐμεθόδου καὶ ταχεῖας μεταδόσεως αὐτῆς. Διὰ τοῦτο, καίτοι ἐπεθύμουν ἀπὸ πολλοῦ χρόνου νὰ ἰδρῦσω μουσικὸν τμήμα τῆς Ἐνώσεως τῶν Κορασίδων ἢ Νέων, ἀνολογιζόμενος ὁμῶς τὴν δυσχερείαν τῆς διδασκαλίας τῆς Μουσικῆς ἀνευ εὐμεθόδου ἐγχειριδίου, ἀνεβαλλὼν τὴν ἐναρξιν αὐτῆς, εὐθύς ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς Μουσικῆς ὑμῶν Μεθόδου ἐπραγματοποίησα τὴν ἐπιθυμίαν μου ταύτην καὶ κατήρτισα ἤδη τμήμα ἐξ 70 κορασίων, εἰς τὸ ὅποιον ἤρχισα μαθήματα Μουσικῆς...».

Ἀθῆναι 24-1-1929

Οἰκονόμος Ἄγγελος Κ. Νησιώτης

Κατηχητὴς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

Εὐχαρίστως σὰς ἀναγγέλω ὅτι κατ' ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου, τὸ μάθημα τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς εἰσῆχθη εἰς τὸ Ἀμαλειὸν Ὀρφανοτροφεῖον καὶ θὰ διδάσκηται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μεθόδου σας.

Ι. Μαργαζιώτης

Καθηγητὴς τῆς Μουσικῆς ἐν τῷ Ἀμαλειῷ Ὀρφανοτροφεῖῳ

«Je tiens à vous remercier de votre délicate attention à faire profiter de Collège Grec du fruit de vos études et de votre expérience musicales»

Roma 16 Novembre 1928

Le Recteur du

Pontificio Collegio Greco

PONTIFICIO COLLEGIO GRECO

ROMA 8-XII-28

J'ai voulu bien examiner votre livre avant de vous écrire.

Je le trouve excellent et vous suis très reconnaissant de nous l' avoir envoyé. Il suppose évidemment une certaine connaissance déjà acquise et n' est pas fait pour un autodidacte. Mais mis dans les mains d' un Professeur désireux d' avoir une collection systématique d' exercices exemplifiant toutes les nuances et toutes les difficultés spéciales de la Psaltique Byzantine, il sera d' une utilité inestimable.—Vous êtes à féliciter d' une œuvre bien précieuse. J' en tirerai moi même beaucoup de profit.

Don David Balfour

E con l'animo commosso dai più vivi sentimenti di riconoscenza che vediamo a rigraziarlo del bel dono che ei ha fatto, inviandonci il suo metodo di musica bizantina.

Roma 11 XI 1928.

I Padri della Badia Greca
di Grottaferrata

Εὐχόμεθα ἐξακολουθητικὴν τὴν προσήλωσιν ὑμῶν ἐπὶ τὴν λεπτὴν καὶ εὐγενῆ τέχνην τῆς Μουσικῆς καὶ ἐπιδαφιζόμεν τὰς πατρικὰς ἡμῶν εὐχὰς.

Ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος

Ἐλπίζω, ὅτι ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν Μουσικὴ θὰ πλουτισθῆ καὶ δι' ἄλλων ὀφελίμων πονημάτων τῆς ἡμετέρας φιλοπονίας.

13-3 29

Ἀλέξανδρος Μητροπολίτης Τριπόλεως

Ὁ νῦν Πατριάρχης Ἀντιοχείας

Εὐχομαι ὑμῖν ἀρωγὸν ἔσασαι τὴν θεῖαν ἐνίσχυσιν ἐν τοῖς ὑπὲρ τῆς δόξης τῆς Ἐκκλησίας ἔργοις ὑμῶν καὶ ἀγωνίσασαι.

15-12-1928

Ὁ Πτολεμαῖδος Κελαδίων

Τοποτηρητὴς τοῦ Πατριαρχ. θρόνου Ἱεροσολύμων

... Παρακαλῶ ὅπως δεχθῆτε τὰ θερμὰ συγχαρητήριά μου διὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἀφοσίωσιν μὲ τὴν ὁποίαν ἐπὶ τόσα ἔτη ὑπηρετεῖτε τὸ ἔργον τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς...

Ἐν Κορίνθῳ τῆ 1-2 29

Ὁ Κορινθίας **Δαμασκηνὸς**

«Ἐπαινοῦμεν τὸν τε ζῆλον καὶ τὴν ἐπιμέλειαν, μεθ' ὧκ ἐπεξεργάσθητε τὸ ἐν λόγῳ πόνημα, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ ὁμολογουμένως πολῦτιμον ἐφόδιον διὰ τοὺς θέλοντας νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὴν πάτριόν μας Μουσικὴν».

Ἐν Ρόδῳ 17-XI-1928

Ὁ Ρόδου **Ἀπέστελος**

Ἐν Ἀθήναις τῆ 24-11-1928

«Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς συγχαρῶ, διότι διὰ τοῦ πονήματός σας συντελεῖτε εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ κλάδου οὗτου τῆς μουσικῆς, ὅστις φθίνει διαρκῶς καὶ ἐκλείπει ὁσημέραι».

Ἀρχιμ. **Σερραφεὶμ Παπακώστας**

Τὸ ἔργον ὑμῶν, διακρινόμενον διὰ τὸν πλοῦτον τῶν μουσικῶν γυμνασμάτων καὶ τὴν μεθοδικὴν κατάξιν αὐτῶν, διευκολύνει σπουδαίως τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ὑμῶν Μουσικῆς καὶ ἀναπληροῖ τὴν παρ' ἡμῖν ἑλλειψιν τούτων διδασκτικῶν τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς βιβλίων.

20-10-1928

Ἐμμ. **Φαρλέκας**

Γραμματεὺς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν

Κατὰ τὴν ἐν Κων/πόλει διαμονὴν μου περιῆλθεν εἰς χεῖρας μου τὸ διδασκτικώτατον καὶ εὐληπτότατον πρὸς διδασκαλίαν τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς βιβλίον σας, ὅπερ καὶ συνέστησα εἰς πολλοὺς ἐκ τῶν μαθητῶν μου. Ἦδη ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀνατυπώσεως τοῦ χρησιμοτάτου τούτου ἔργου σας, ἔρχομαι νὰ σᾶς συγχαρῶ ἀπὸ καρδίας καὶ ἐκ τοῦ πλησίον διὰ τὴν λαμπρὰν αὐτὴν ἐργασίαν σας, διὰ τῆς ὁποίας προσφέρετε πολῦτιμον ὑπηρεσίαν πρὸς τὴν Πάτριον ἡμῶν Μουσικὴν.

15-9-46

Ἐσοδόσιος **Β. Γεωργιάδης**

τέως καθηγητῆς τῆς Πατριαρχικῆς Μουσικῆς Σχολῆς Κων/πόλεως

Ἡ διδασκαλία τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, ἡ ὁποία παρουσιάζε ἄλλοτε μεγάλας δυσκολίας εἰς τοὺς ἀρχαρίους, ἦδη ἀπλοποιεῖται καὶ διευκολύνεται σημαντικῶς διὰ τῆς μεθόδου σας.

Τοῦτο διαπίστωσα, ἐφαρμόσας αὐτὴν εἰς μαθητὰς τοῦ Γυμνασίου, προαιρετικῶς ἀκολουθοῦντας τὸ μάθημα τοῦτο, εἰς ἄλλα πρόσωπα ἐνδιαφερόμενα διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς Βυζαντ. Μουσικῆς, ὅπως δὲ ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ *Παιδικοῦ Βυζαντινοῦ Χοροῦ τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν*. Μὲ τὸ μεθοδικώτατον αὐτὸ βιβλίον ἀνά χεῖρας οἱ μικροὶ μαθηταὶ μου προχωροῦν ἀκόπως καὶ μὲ ἐκδηλον χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν.

16-9-1946

Σ. **Δ. Περιστερῆς**

Καθηγητῆς τῆς Μουσικῆς ἐν τῷ Ἡ' Γυμν. Ἀργεῶν διδασκων καὶ ἐν τῷ Παιδικῷ Βυζαντινῷ Χορῷ τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν

Γνωρίσας ἐκ τοῦ πλησίον τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποία ἀπέδωσαν ἡ ἐφαρμογὴ τῆς μεθόδου σας ἐν τῷ Ὁδίῳ Ἀθηνῶν καὶ ἐν ἄλλαις Μουσικαῖς καὶ Ἱερατικαῖς Σχολαῖς, ἐθεάθησα καθήκον, ἅμα τῷ διορισμῷ μου ἐν τῷ Ἱεροδιδασκαλεῖῳ Βελλᾶς, νὰ συστήσω τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ λαμπροῦ σας βιβλίου εἰς τὴν διδασκαλίαν, βέβαιος ὅτι οἱ Ἱεροσπουδασταὶ μας θὰ ἔχουν εἰς χεῖρας τὸν τὸ μεθοδικώτερον ἐγγεγραμμένον Βυζαντινῆς Μουσικῆς.

19-9-1946

Ζαχ. **Μικεδῆς**

Καθηγητῆς τῆς Μουσικῆς ἐν τῷ Ἱεροδιδασκαλεῖῳ Βελλᾶς

Περὶ τοῦ ἔργου ἐξεφράσθησαν εὐμενῶς :

- Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης **Γεννάδιος**
- Ὁ > > Λεοντοπόλεως **Χριστόφορος** (νῦν Πατριαρχῆς Ἀλεξανδρείας)
- Ὁ > > Διοκαιοαρχειῆς **Ἀρίσταρχος**
- Ὁ > > Πάφου **Ἰάκωβος**
- Ὁ > > Πέτρας **Διονύσιος**
- Ὁ ἐν Ἀμερικῇ Παν. Ἀρχιμανδριτῆς **Ἀρτ. Σταματιάδης**
- Ὁ Ἐξαρχος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κιτίου **Νικέδμμος** καὶ πλείστοι ἄλλοι Κληρικοί, Μουσικοὶ, Καθηγηταὶ, Καλλιτέχαι, Μουσουργοί, Ἱεροψάλται καὶ φιλότεχνοι.

Ἐπίσης εὐμενείς κρίσεις ἐδημοσίευσαν τὰ ἐκκλησιαστικά περιοδικά :

Ἅγιος Σπυρίδων τῆς Κερκύρας (10-11-28), Ἀνάπλασις τῶν Ἀθηνῶν (1-2-29), Βιβλιοθήκη τοῦ Λόγου τῶν Ἀθηνῶν (Φεβρουάριος 29), Ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν (10-11-28) Ἱερὸς Σύνδεσμος τῶν Ἀθηνῶν (Ἰανουάριος 29) Τρεῖς Ἱεράρχαι τῶν Ἀθηνῶν (1-15 Μαρτίου 29), Ὁρθοδοξία τῶν Ἀθηνῶν 5-5-29) Πάνταϊνος Ἀλεξανδρείας (Νοέμβριος 28 κ. ἄ. Αἱ ἐφημερίδες: Βραδυνὴ Ἀθηνῶν (27-10-28), Ἐλευθερον Βῆμα Ἀθηνῶν (27-10-28), Ἐλευθερία Κύπρου (16-10-28) Ἐστία Ἀθηνῶν (21-10-28), Πρωτὰ Ἀθηνῶν (21-10-28) καὶ πολλὰ ἄλλα τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν Ἑλλήν. Κοινοτήτων τοῦ Ἐξωτερικοῦ.

Γνωμαί τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ὀρισθεΐσης παρὰ τοῦ Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας

1. Πρωτὰ ἀπ' ὅλα θ' ἀναφέρω τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κ. Παπαδημητρίου «Μελοδικαὶ ἀσκήσεις Βυζαντινῆς Μουσικῆς», γιὰ τὸ θεωρῶ πολὺ μεθοδικὸ καὶ μεστὸ ἀπὸ ἔννοιες καὶ διδάγματα. Χρησιμώτατο γιὰ τοὺς Καθηγητὰς καὶ τοὺς μαθητὰς, ὅπως γιὰ τοὺς μυημένους καὶ τοὺς ἀμύητους. Στὴ διατύπωσίν του ἔχει μιὰ σφραγίδα ἀναμφισβήτητης αὐθεντίας. Εἶναι φανερό, πὼς ὁ συγγραφεὺς του συνδυάζει τὴν ἐμπειριστικὴν γνῶσιν τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς μὲ τὴν γενικὴν μουσικὴν μόρφωσιν, ποῦ εἶναι κατὰ τὴ γνώμην μου ἀπαραίτητη. Γι' αὐτὸ ὁ πρόλογος καὶ ἡ εἰσαγωγή του εἶναι ἀξία πολλῆς προσοχῆς. Μὲ πολὺ τάχ' ὁ κ. Παπαδημητρίου μιλεῖ γιὰ ὅλα τὰ προβλήματα τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς σημειογραφίας καὶ τῆς μεταγραφῆς τῶν Βυζαντινῶν μελῶν στὴ σύγχρονον Εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν. Τὰ γυμνάσματα, ποῦ περιέχει, εἶναι ἀπλά, μελωδικώτατα καὶ προχωροῦν ἔπειτα σ' ἓνα βασικὸ καὶ ἀσφαλὸς καθορισμένον διάγραμμα. Τὸ βιβλίον αὐτὸ πρὸ παντὸς δὲν εἶναι σχολαστικὸ καὶ αὐτὸ εἶναι γιὰ μὲνα τὸ μεγαλύτερον ποσὸν του.

Ἀθῆναι, Ἰούλιος 1932

Σοφία Σπανοῦδη

2. Τὸ βιβλίον αὐτὸ κάνει ἀμέσως ἐντύπωσιν φροντισμένης ἐργασίας μὲ τὴν βιβλιογραφία ποῦ δίνει καὶ μὲ τὶς παραπομπές του σ' ἔργα ἄλλων Μουσικῶν ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος βοηθεῖ τὸν μαθητὴν πολὺ εὐμεθόδα νὰ εὐκολώτατα καὶ καλὰ ὅσα του χρειάζονται διὰ νὰ προχωρήσῃ καὶ μόνος του, δίνοντάς του νύξεις καὶ μὲ τὶς πολὺτιμες γι' αὐτὴ παραπομπές του στὸ ν' ἀνατρέξῃ σ' ἔργα ἄλλων μουσικῶν καὶ νὰ μῆ στυβὴ κόσμους τῶν τοὺς προσωπικοῦς καὶ στὸ σύνολο τῆς Βυζαντινῆς μας μουσικῆς ὡς ἰδιαίτερου συστήματος. Ἐὰν τὴν εὐκαρίαν νὰ ἐκτιμήσω τὴν μεθοδικότητα καὶ τὴν φροντίδα μὲ τὴν ὁποῖαν ἐδημιούργησε ὁ συγγραφεὺς τὴν ὥραία αὐτὴ συλλογὴ Βυζαντινῶν ἀσκήσεων.

Ζ. Ἀμαριώτου

... Διὰ τῆς μεθόδου τοῦ κ. Κ. Παπαδημητρίου δύναται ὁ μαθητὴς ἐκ παρᾶλλου καὶ νὰ διδάσκηται τὴν θεωρίαν καὶ νὰ ἀσκήτῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν. Ἡ ἐπαλληλία τῶν γυμνασμάτων χωροῦσα ἐκ τῶν ἀπλοστέρων εἰς τὰ δυσκολώτερα ἔχει ἱκανὴν παιδαγωγικὴν ἀξίαν. Ὁ μαθητὴς, ὅστις θὰ ἐδιδάσκητο τὰ γυμνάσματα ταῦτα καὶ θὰ κατόρθωνε νὰ ἐκτελῇ ταῦτα εὐχαρῶς καὶ ἀπαιστωσ, θὰ ἠδύνατο κατὰ τὴν γνώμην μας νὰ ἐπιδοθῇ εὐδοκίμως εἰς τὴν μελέτην καὶ ἐκτέλεσιν καὶ τῶν δυσκολωτέρων ἔργων τῶν Διδασκάλων τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς.

Ὁρθῶς δὲ ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως ὁ συγγραφεὺς προτιάσσει τοὺς χαρακτῆρας τῆς ποσότητος καὶ τῆς ποιότητος καὶ ἐπιτάσσει τὰ γυμνάσματα τῆς ὀρθογραφίας τούτων, διότι αὕτη εἶναι πολὺ δύσκολος διὰ τοὺς ἀρχαίους μαθητὰς καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ διδασθῇ συγχρόνως μετὰ τῶν ἱκανῶν ὁσάυτως δυσκολίας ἐχόντων γυμνασμάτων τῆς ὀξύτητος καὶ τῆς διαρκείας τῶν φθόγων.

Κ. Παπαϊωάννου

Μεθοδικὸν καὶ κατάλληλον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὡς διδακτικὸν κείμενον.

Α. Φρειδερίκης

Π ρ ᾶ ξ ι ς 583.

Ἐν Ἀθῆναις σήμερον τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1932 συνεθροῦσα ἡ Κριτικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῆς Ὀδίκης τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσως ἀποτελουμένη ἐκ τῶν πέντε τακτικῶν μελῶν τοῦ Ἐκπαίδ. Γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου

καί ἐκ τῶν κ. κ. Κ. Παπαϊωάννου, Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ τῆς 9ης περιφέρειας, Α. Φρειδερίκου, Διευθυντοῦ τοῦ Πρακτικοῦ Λυκείου Κερκύρας, Κας Σ. Σπανοῦδη, Καθηγητρίας τοῦ Β' Γυμνασίου Θηλέων Ἀθηνῶν, ἐπομένη τῆ ὑπ' ἀριθ. 39712 καί ἀπό 5 Ἰουλίου ἐ. ἐ. διαταγῆ τοῦ Σεβ. Ὑπουργείου εἰργάσθη ὡς ἑξῆς :

Λαβοῦσα ὑπ' ὄψει τὰς εἰσηγητικὰς ἐκθέσεις τῶν κ. κ. Κ. Παπαϊωάννου, Ζ. Ἀμαριώτου καί Σ. Σπανοῦδη, ὡς καί παρατηρήσεις τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς, συμφώνως πρὸς τὰς ἀνωτέρω ἐκθέσεις, ἀποφασίζει **παμφθεῖ**, ὅπως τὸ εἰς τὴν κρίσιν τῆς ὑποβληθέν βιβλίον τοῦ κ. Κ. Παπαδημητρίου «Μελωδικαὶ ἀσκήσεις Βυζαντινῆς Μουσικῆς» ἐγκριθῆ ὡς διδακτικὸν βιβλίον πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῶν Ἱερατικῶν Σχολῶν καὶ τῶν Διδασκαλείων διὰ μίαν πενταετίαν ἀγομένην ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1932—1933, καθόσον διὰ τοὺς ἐν ταῖς εἰσηγητικαῖς ἐκθέσεσιν ἀναφερομένους λόγους τὸ βιβλίον τοῦτο ἀνταποκρίνεται πληρέστατα πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδιωχομένους σκοπούς.

Ὁ Πρόεδρος

Δ. Λάμπας

Τὰ Μέλη: **Σ. Σπανοῦδη, Κ. Παπαϊωάννου, Α. Φρειδερίκος, Σουχλέρης, Κουντουράς, Παϊδούσης, Ζ. Ἀμαριώτη.**

Η Α' ΕΓΚΡΙΣΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ἀριθ. Πρωτ. 43304

Ἐν Ἀθήναις τῆ 16 Ὀκτωβρίου 1928

Πρὸς τὸν κ. Κωνστ. Παπαδημητρίου κ.λ.π.

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὸν ἄρθρον τοῦ Διατάγματος τῆς 11ης Νοεμβρίου 1927 καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 4 ἐ. ἐ. πράξιν τοῦ Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐκκλησ. Ἐκπαιδεύσεως ἐγκρίνομεν τὴν ἐν ταῖς Δημοσίαις Ἱερ. Σχολαῖς εἰσαγωγὴν ὡς διδακτικοῦ βιβλίου τοῦ ὑφ' ἡμῶν γραφέντος βιβλίου «Μελωδικαὶ ἀσκήσεις Βυζαντινῆς Μουσικῆς. Πρακτικὴ μέθοδος».

Ὁ Ὑπουργός

Κ. Γόντικας

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελίς	Γύμασμα	
29	36α	Καί δεόμεθά σου, ó χαρακτήρ ἄνωθεν τῆς συλλαβῆς καί (προτελευταίος τῆς β' γραμμῆς) εἶναι ὀλίγον.
33	49	Ὁ Πίος χαρακτήρ τῆς 4ης γραμμῆς πρέπει νά εἶναι πεταστή μὲ κέντημα.
40	72α	Εἰς τὴν λέξιν <i>Ἀμήν</i> ἄνωθεν τῆς συλλαβῆς Α ὁ α' χαρακτήρ πρέπει νά ἔχη καί κέντημα μεταξύ ὀλίγου καί ὑψηλῆς διὰ νά δειξῆ τὸν ἄνω νη.
45	97α	Οἱ τέσσαρες τελευταῖοι χαρακτῆρες τῆς πρώτης γραμμῆς νά διορθωθοῦν ὡς ἑξῆς: τὸ γοργὸν νά τεθῆ εἰς τὴν πρώτην μετὰ τὸ ἴσον ἀπόστροφον καί νά διαγραφῆ ἀπὸ τὴν β'.
61	158α	Ὁ τελευταῖος χαρακτήρ τῆς γραμμῆς ἄνωθεν τῆς συλλαβῆς ται (βάπτεται) νά γίνῃ ἴσον.
67	173	1) Μετὰ τὸν ἀριθμὸν 173 νά διορθωθῆ ἡ μαρτυρία' νά παραμείνῃ τὸ γράμμα Γ καί κάτωθεν τὰ τεθῆ τὸ μαρτυρικὸν σημεῖον τοῦ νη, διότι εἶναι κατὰ τριφωνίαν ὁ Γα ὡς νη. 2) Εἰς τὴν β' γραμμῆν, μετὰ τὴν λέξιν «τρίημερον» νά διορθωθῆ ἡ μαρτυρία' τὸ γράμμα ν νά γίνῃ Γ. 3) Εἰς τὴν γ' γραμμῆν ἡ μαρτυρία τοῦ Δι πρέπει νά εἶναι χωρὶς τὰς δύο στιγμάς, διότι ὁ φθόγγος Δι εἶναι ὡς πα. 4) Εἰς τὴν δ' γραμμῆν ὁ πρῶτος χαρακτήρ ἄνωθεν τῆς συλλαβῆς να τῆς λέξεως <i>ἀνάστασις</i> πρέπει νά δειξῆ ἀνάβασιν δύο φωνῶν ἄρα τὸ κέντημα θά τεθῆ κάτωθεν μεταξύ τοῦ ὀλίγου καί τοῦ ψηφιστοῦ.
67	173α	Ὁ προτελευταῖος χαρακτήρ τοῦ τελευταίου μέτρου τῆς α' γραμμῆς ἄνωθεν τῆς συλλαβῆς α' (τῆς λέξεως ἀφθαρσίας) εἶναι κακοτυπωμένη ἀπόστροφος.
74	183	Εἰς τὸ 7ον καί 8ον μέτρον πρὶν ἀπὸ τὰς δύο ἀποστροφούς νά τεθῆ ἡ βαρεῖα, ὅπως εἶναι εἰς τὸ 9ον (τὸ προτελευταῖον μέτρον).
75	185	Εἰς τὸν τελευταῖον χαρακτῆρα τοῦ 1 μέτρου καί τοῦ 3ου τὸ γοργὸν νά τεθῆ κάτω ἀπὸ τὰ κέντηματα.
80	202	Σὺν ἀνθρώποις ἐργαζομένοις, εἰς τὴν συλλαβὴν γα τὸ ὀλίγον γά γίνῃ ἴσον Καί οὐ μὴ συνδυάσω εἰς τὴν συλλαβὴν μῆ ἡ ὑψηλὴ νά τεθῆ δεξιᾶ ἐπὶ τοῦ ὀλίγου.
80	222α	Ἀφεςιν ἀμαρτιῶν, ἡ φθορὰ Δι τοῦ πλαγίου δευτέρου γά τεθῆ εἰς τὴν προηγουμένην ἀπόστροφον.
83	207	Εἰς τὴν συλλαβὴν σπο τῆς λέξεως <i>Δέσποτα</i> (3η γραμμῆ, τὸ ὀλίγον, κάτωθεν τοῦ ὁποίου ὑπάρχει τὸ τελευταῖον ο καί ἡ κορωνίς, νά γίνῃ ἴσον.

(Συνέχεια ἐκ τῆς ἐπομένης σελίδος)

- ρείας ἐν τῇ σειρά τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων τῆς ἐταιρείας τοῦ ἔτους 1938.
27. **Σχολικά καὶ ἐκκλησιαστικά ἄσματα καὶ ποιήματα**, ἐκδομένα εἰς συλλογὰς σχολ. ἁμάτων εἰς τὸν **Θεσμὸν**, τῆς Μαρασείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας.
 28. **Ἡ τέχνη τοῦ ἄσματος**, (ἐτοίμη πρὸς ἐκδοσιν).
 29. **Χρῦσανθος ὁ ἐκ Μαδύτων**, διάλεξις γενομένη ἐκ μέρους τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 1939.
 30. **Ὁ Ἰ. Θ. Σακελλαρίδης καὶ τὸ παρ' ἡμῶν μουσικὸν ζήτημα**, μικρὰ κριτικὴ μελέτη δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ «Ἐκκλησίᾳ» ἐπίσημῳ ὄργανῳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατ' αἴτησιν τῆς Διευθύνσεως αὐτοῦ καὶ ἀνατυπωθεῖσα εἰς ἰδιαιτέρον τεύχος ἐν Ἀθήναις 1939.
 31. **Ὁ Ἰ. Σακελλαρίδης ὡς λόγιος μουσικός**, ὁμιλία γενομένη ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ «Παρνασσού» κατὰ τὸ τελεσθὲν μουσικοφιλολογικὸν μνημόσυνον καὶ δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ ἐκδοθέντι πανηγυρικῷ τεύχει ἐν Ἀθήναις 1940.
 32. **Ὁ Saint - Saëns ἐν Ἀθήναις**, περιγραφή μουσικῶν ἑορτῶν, δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ ἐπιτηρίδι τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν τοῦ 1920.
 33. **Τὸ μᾶθημα τῆς ἐκκλ. Μουσικῆς ἐν ταῖς Παιδαγωγικαῖς Ἀκαδημίαις**, (ἐν τῷ «Θεσμῷ» τῆς Μαρασείου Παιδ. Ἀκαδ.)
 34. **Ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ ἐν Ρουμανίᾳ**, (ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἐκκλ. Βῆμα») Ἀθήναι 1942.
 35. **Ἀνατύπωσις τῆς «Εἰσαγωγῆς» τοῦ μικροῦ θεωρητικοῦ κειμένου Χρυσάνθου τοῦ ἐκ Μαδύτων**, μετὰ προλεγόμενον 1940.
 36. **Χρῦσανθος ὁ ἐκ Μαδύτων**, σειρά 8 ἄρθρων δημοσιευθέντων ἐν τῷ περιοδικῷ «Ραδιόφωνον» Ἀθῆναι 1943.
 37. **Ὁμιλία μεταδεδείσθαι ἀπὸ τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ Ἀθηνῶν :**
1 Ὀμηρικαὶ σκηναὶ εἰς τὰ δημοτικά μας τραγούδια.—2. Ὁ Σοῦμπερ ὡς ἄνθρωπος.—3. Ὁ Discordray καὶ ἡ ἑλληνικὴ μουσικὴ 1944.
 38. **Μικρὰ μελέται**, δημοσιευθεῖσαι εἰς τὸ περιοδικὸν «Ραδιόφωνον» καὶ εἰς τὸ «Ἐκκλ. Βῆμα»: Ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων πηγὴ ἐμπνεύσεων διὰ τὴν Τέχνην.—Τὰ καθίσματα τῶν Χριστουγέννων ἀπὸ ἀπάφσεως ποιητικῆς καὶ μουσικῆς 1942, 1944.
 39. **Μουσικοπαιδαγωγικὰ ἄρθρα**, σειρά 15 μουσικοπαιδαγωγικῶν ἄρθρων δημοσιευθέντων εἰς τὸ περιοδικὸν «Ραδιόφωνον» 1938—1944.
 40. **Μετάφρασις ξένων ἁμάτων**, δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ «Ραδιόφωνον».
 41. **Ποιήματα γιὰ τὴς ἑορραφίεσ τοῦ τόπου μας**, (ὕμνοι εἰς τὴν Ἀκρόπολιν—εἰς τὸν Δυκαρητόν—εἰς τὴν Πεντέλην, δημοσιευθεῖσαι εἰς τὸ «Ραδιόφωνον», καὶ ἄλλα ἀνέκδοτα (θησαυρικὰ - πατριωτικὰ - φυσιολατρικὰ).
 42. **Μουσικαὶ συνθέσεις**, (τινὲς τούτων ἀκούονται εἰς Συναυλίαις Καλλιτεχνῶν τοῦ ἄσματος, εἰς χορωδίας καὶ ἀπὸ τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ).
 43. **Συλλογὴ δημοδῶν ἁμάτων**, καταρτισθεῖσα ἀπὸ περιουσίας εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος.
 44. **Μεταγραφὰς Βυζαντινῶν μελῶν**, (ὀγκώδης ἐργασία, ἀποτέλεσμα πολυετῶν κόπων (ἀνεκδ.).
 45. **Προγράμματα σχολικῶν ἑορτῶν**, (ἀνεκδ.).
 46. **Σύστημα μουσικῆς παιδαγωγίας**, (ἀνεκδ.).
 47. **Ἡ μουσικὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐν τῇ σημερινῇ ψαλμοδίᾳ**, ἀνακοίνωσις μετὰ μουσικῶν παραδειγμάτων ὑπὸ εἰδικοῦ χοροῦ γενομένη ἐν τῷ Βυζαντινῷ Μουσεῖῳ τὴν 12 Ἀπριλίου τοῦ 1946 ἐκ μέρους τῆς Χριστ. Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας εἰς τὴν σειρά τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων τῆς ΧΑΕ τοῦ 1946
 48. **Ἄετός καὶ πέρδικα εἰς τὰ δημοτικά μας τραγούδια**, ὁμιλία μετὰ ποιητικῶν καὶ μουσικῶν παραδειγμάτων, γενομένη ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας ἐκ μέρους τοῦ Γυναικείου Συλλόγου Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν, τὴν 9 Μαΐου 1946.
 49. **Ὁ Κ. Α. Ψάχος ὡς ἐπιστήμων μουσικός καὶ ἐθνικός ἀνὴρ**, ὁμιλία γενομένη ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ «Παρνασσού» κατὰ τὸν πανηγυρισμὸν τῆς 50ετηρίδος τοῦ μουσικοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ ἐθνικοῦ ἔργου τοῦ κ. Ψάχου τὴν 16 Μαΐου 1946. Ἡ ὁμιλία ἐπανεληφθῆ καὶ ἐν τῇ «Ἐστία Νέας Σμύρνης» τὴν 15 Ἰουνίου 1946.
 50. **Ἡ Βυζαντινὴ μουσικὴ καὶ οἱ Βούλγροι**, μελέτη ἐτοίμη πρὸς ἀνακοίνωσιν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν (1946).

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

(ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ · ΣΧΟΛΙΚΗΣ · ΔΗΜΩΔΟΥΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΑΣ)

1. Τὸ μουσικὸν ζήτημα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος, (ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ πανηγυρικοῦ τόμου ἐπὶ τῇ ἑβδομηθιῇ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς 1921).
2. Μελωδικὰ ἀσκήσεις Βυζαντινῆς Μουσικῆς, πρακτικὴ μέθοδος πρὸς χρῆσιν τῶν Ἱερατικῶν Σχολῶν, Διδασκαλείων καὶ Ὁδῶν, ἐγκυερμένη παρὰ τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας 1928.
3. Νέον Θεωρητικὸν τῆς Βυζ. Μουσικῆς, 1931 (ἀνεκδ.).
4. Δοκίμιον Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς, (ἀνεκδ.).
5. Δημῶδη ἄσματα, ἐκδοθέντα εἰς μουσικὰ περιοδικὰ καὶ εἰς συλλογὰς σχολικῶν ἁματόν.
6. Τὰ δημῶδη ἄσματα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ σχέσις αὐτῶν πρὸς τὴν Βυζαντινὴν καὶ τὴν ἀρχαίαν ἑλλην. μουσικὴν, διάλεξις γενομένη ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ «Παρνασοῦ», τῇ 4-4-1928, ἐκ μέρους τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν (1928) καὶ ἐν περιλήψει ἀνακοινωθείσα εἰς τὸ Διεθνὲς Συνέδριον Λαϊκῆς Τέχνης ἐν Πράγῃ (1928).
7. Ὁ Fr. Schubert καὶ ἡ Ἑλληνικὴ μουσικὴ, διάλεξις γενομένη ἐκ μέρους τοῦ Μουσικοῦ Λυκείου Ἀθηνῶν ἐπὶ τῇ 100ετηρίδι ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Σοφμπερτ (1928).
8. Λειτουργία Ἁγ. Ἰακώβου, (μελοποίησις τῶν ἰδιαίτερον αὐτῆς ἁμάτων ἐν β' ἐκδόσει τοῦ καμένου ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Κυρίου Χρυσοστόμου, τύποις Φοῖνικος, Ἀθῆναι 1926).
9. Τὰ προβλήματα τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ αἱ σύγχρονοι ἐρευναι. Μέρους I, ἡ Κλίμαξ, ἀνακοίνωσις γενομένη ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν (1931).
10. Μέρους II, οἱ ἀρχαῖοι τρόποι, ἐν τῇ ἐπετηρίδι τῆς Ριζαρείου Σχολῆς τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1928—1929.
11. Ἡ Ἑλληνικὴ μουσικὴ καὶ οἱ Τσιγγάνοι, (ἐν τῷ περιοδικῷ «Μουσικὸς Κόσμος» Ἀθῆναι 1930 τ. 4ον).
12. Ὁ Th. Reinach καὶ ἡ Ἑλληνικὴ μουσικὴ, (ἐν τῷ περιοδικῷ «Μουσικὰ Χρονικά» Ἀθῆναι Ἰαν. 1930).
13. Th. Reinach, ἡ Ἑλληνικὴ μουσικὴ, (μετάφρασις).
14. Οἱ πνευματικοὶ δεσμοὶ Ἑλλάδος καὶ Βιέννης, (ἐν τῇ ἐπετηρίδι τῆς Ριζαρείου Σχολῆς 1927—1928).
15. Οἱ ἐρῶντες τῆς Τροίας εἰς τὴν τέχνην, «Μουσικὰ Χρονικά», Ἀθῆναι ἔτος Β' τ. 4—5 (16—17).
16. Βυζαντινὴ μουσικὴ, «Μουσικὰ Χρονικά», ἔτος Β' 6—7 (18—19).
17. Ἡ καταγωγὴ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, («Μουσικὰ Χρονικά» Δεκ. 1930).
18. Ἄσματα ἐκκλησιαστικὰ διὰ τὰ σχολεῖα, ἐν τῇ γ' ἐκδόσει τῆς συλλογῆς «Ἀπόλλων» καὶ τῆς «Μουσικῆς Ἀγωγῆς» τοῦ Ἀθ. Ἀρχιεπισκόπου, Ἀθῆναι 1930—1931.
19. Περὶ τῆς ἐν Ἑπτανήσῳ σαφζομένης ἰδιερρόθμου Βυζαντινῆς μουσικῆς, τῆς καλουμένης Κριτικῆς, ἀνακοίνωσις γενομένη κατὰ τὸ 3ον Διεθνὲς Βυζαντινολογικὸν Συνέδριον ἐν Ἀθήναις 18—8—1930.
20. Σημείωμα περὶ τοῦ μικροῦ θεωρητικοῦ βιβλίου Χρυσάνθου τοῦ ἐκ Μαβδόνας, ἀνατύπωσις ἐκ τῶν «Ἐναισιφωνῶν» τιμητικοῦ τόμου ἐπὶ τῇ ἐπιστημονικῇ ἑβδομηθιῇ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου, Ἀθῆναι 1931.
21. Ἀσίφωνα Βυζαντινῆς μουσικῆς ἐν τῇ Δύσει, διάλεξις γενομένη ἐκ μέρους τῆς ἐν Ἀθήναις Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας (1932).
22. Τὰ δημοτικὰ τραγεῦδια τῆς ἀγάπης, διάλεξις γενομένη ἐκ μέρους τοῦ καλλιτεχνικοῦ Τμήματος τοῦ «Παρνασοῦ» (1928) καὶ τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων (1933).
23. Μέθοδος Βυζαντινῆς μουσικῆς διὰ τοὺς τυφλοὺς, διάλεξις γενομένη ἐκ μέρους τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν (Μάρτιος 1933).
24. Οἱ τρόποι τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Γ' τεύχους τῆς «Μουσικῆς Ἀγωγῆς» (1933).
25. Ἡ καταγωγὴ καὶ τὸ μέλλον τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς, διάλεξις γενομένη ἐν τῇ Στρατιωτικῇ Σχολῇ Ἐδελπίδων (1934).
26. Περὶ τῶν προδῶν τῆς Βυζ. μουσικῆς Παλαιογραφίας, ἀνακοίνωσις γενομένη ἐν τῷ Βυζαντινῷ Μουσείῳ ἐκ μέρους τῆς Χριστ. Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας (Συνέχεια εἰς τὴν προηγουμένην σελίδα)